

2022-08

jaargang 53
nummer 8
oktober 2022

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

Sinds 1856

De Vrijdenker

Uit de theocratie
Erdoganistan

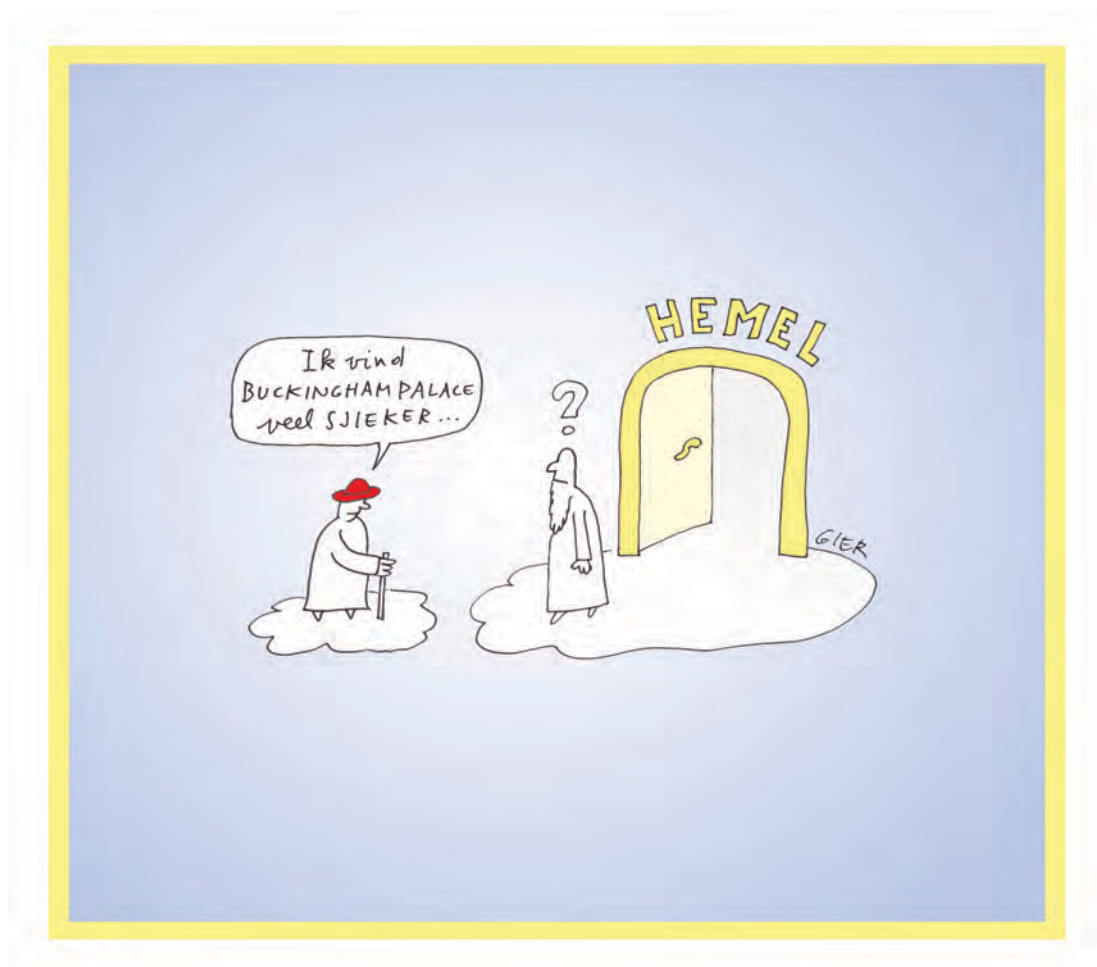
Waar zijn de
zwarte
cowboys?

Vrijheid van
meningsuiting
onder druk

Hoezo ANBI-
status voor
Scientology?

Bezoek onze
website
devrijegedachte.nl

Bezoek onze
Facebook-pagina
De Vrije Gedachte

COVER

Voorkant: Bibliotheek in Seoul, Zuid-Korea, foto van Berk Özdemir, Pexels.com

Achterkant: foto van Pavel Skaukov, Pexels.com

De Vrijdenker

jaargang 53 • nummer 8 • oktober 2022

I N H O U D

Titel	Auteur(s)	Pag.
Colofon De Vrijdenker / Informatie De Vrije Gedachte	<i>Redactie/Bestuur</i>	2
Uit de theocratie van Erdoganistan	<i>Anton van Hooff</i>	3
Dat 'Roe' ongeldig is verklaard, komt niet doordat gebeden verhoord zijn.	<i>Joseph Hugh McKenna</i>	4
Excuses!? Maar waarom eigenlijk?	<i>Harry Ansems</i>	5
De Verademing	<i>John Vink</i>	8
Waar zijn de zwarte cowboys?	<i>Kenneth van Oost</i>	10
De hele bijbel in minder dan zestig seconden	<i>Andrew Bradley</i>	14
Werelds Nieuws	<i>René van Elst</i>	15
Vrijheid van meningsuiting onder druk	<i>Rudy Schreijnders</i>	18
Harry Ansems en zijn discutabele visie op Teilhard de Chardin	<i>Herman Reimes</i>	21
Eindtermen	<i>Kenneth van Oost</i>	23
Scientology troggelt geld af en verdient geen ANBI-status	<i>Bart Collard</i>	27
Aandacht voor Pieter van Woensel	<i>René van Elst</i>	28
Een straat voor Pieter van Woensel	<i>Simon Burgers</i>	29
Waarom liet god de mensheid zo lang stikken?	<i>Anton van Hooff</i>	30
De auteurs van dit nummer / Aanwijzingen voor auteurs	<i>Redactie</i>	32

INFORMATIE

De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Stanley Bakker – voorzitter
 Floris van den Berg
 Bart Collard - secretaris
 Fabian van Langevelde - penningmeester

Postadres en telefoonnummer:

De Vrije Gedachte,
 Antonius Matthaeuslaan 16
 3515AS Utrecht
 Tel. 06-28301336

E-mail:

secretaris@devrijegedachte.nl

IBAN:

NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl
 Postadres en telefoon: zie hiernaast

Lidmaatschap / abonnement De Vrijdenker:

Zie "Kosten" hieronder in het Colofon van dit blad

Internet:

- Website: devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal: Vereniging DeVrijeGedachte
- Facebook-pagina: De Vrije Gedachte

Van Langevelde - Bakker - Collard - Van den Berg

COLOFON

De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte.

Redactie:

René van Elst – hoofdredacteur a.i. en eindredacteur
 Maarten Gorter – coördinator
 Anton van Hooff
 Herman Reimes
 Eelko de Vos

Opmaak:

Jaap van Dijk

Postadres en telefoon:

zie hierboven bij de informatie over DVG

E-mail:

redactie@devrijegedachte.nl

Website:

zie hierboven bij de informatie over DVG

(Leden- en) abonnementsadministratie:

Zie hierboven bij de informatie over DVG

Kosten (ingegaan 2018):

- Lidmaatschap met abonnement € 62,— p.j.
- Lidmaatschap zonder abonnement € 30,— p.j.
- Abonnement € 36,— p.j.
- Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar) met abonnement € 30,— p.j.
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld. A.u.b. digitaal aanleveren. Zie de aanwijzingen achterin dit blad.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
 ISSN: 1872-1478

Disclaimer: De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

VOORDEELAANBIEDING VOOR JONGEREN

Ben je atheïst (of denk je erover om het te worden) en jonger dan 25 jaar, profiteer dan van ons aanbod.

Als je je aanmeldt als nieuw lid dan krijg je een heel jaar lang 50% korting op De Vrijdenker. Je betaalt dan dus geen € 30,- maar slechts € 15,- voor 10 nummers!

Meld je aan op de site www.devrijegedachte.nl of via info@devrijegedachte.nl en vergeet niet je geboortedatum te vermelden.

Uit de theocratie Erdoganistan

door *Anton van Hooff*

Ooit was ik hartelijk voorstander van het EU-lidmaatschap van Turkije. Opname van dat land zou onderstrepen dat Europese waarden niet geografisch bepaald zijn. Het land van Erdogan keert zich echter steeds meer af van het secularisme dat Kemal Atatürk indertijd oplegde. Erdogan ontpopt zich als een Ottomaanse sultan in een theocratisch systeem. Zijn hielenlikkende vazallen kunnen niet tegen grapjes en eigen meningen over de islam.

Deze onverdraagzaamheid kreeg de singer-songwriter Gülşen Çolakoğlu op 25 augustus te voelen. In april had ze bij een concert een grapje gemaakt over het schoolverleden van een van de bandleden. Die had op een religieuze Imam Hatip school gezeten – net als Erdogan. Daar-

Gülşen Çolakoğlu

aan was zeker zijn perversiteit toe te schrijven, spotte ze goedmoedig in een onderonsje dat op de video van het concert werd vastgelegd. Begin september is een aanklacht tegen haar ingediend. Het

kan haar op drie jaar gevangenisstraf komen te staan.

De gerenommeerde geoloog Celâl Sengör (1955) moet zich van dezelfde aanklager, Türkşad Kunthan Uçuk, verantwoorden voor 'het openlijk beledigen van de religieuze waarden die door een deel van het publiek worden aangehangen.' Hij wordt gepakt om uitspraken die hij tij-

Celâl Sengör

dens een televisiedebat deed: 'Het zijn allemaal sprookjes. Het is niet zeker dat een man met de naam Abraham heeft geleefd... Al deze mensen bestaan niet in de geschiedenis. Al deze boeken – die de drie heilige boeken worden genoemd – zijn eigenlijk... Nee, maar dit is belangrijk... De Syrische religieuze traditie is een sub-tak die is afgeleid van de Mesopotamische religieuze traditie. [...] Wat we vandaag de dag de Abrahamitische religies noemen, het Jodendom, het Christendom, en dan de Islam. Ik bedoel, kijk naar het Judaïsme. Ze zeggen dat Mozes een profeet is. De geschiedenis kent die man niet.'

Wat ik mij bij zulke uitbarstingen van intolerantie afvraag is: waarom geloven gelovigen niet echt? Als ze er echt van overtuigd waren de Waarheid in pacht te hebben, zouden ze de gewraakte 'krenkingen' van zich laten afglijden of het aan hun god overlaten de zondaars te straffen. Omgekeerd: kan een vrijdenker zich ooit gekrenkt voelen als een gelovige de spot met zijn levensovertuiging drijft? Hij zal de schouders ophalen of meelachen. Maar tot lachen zijn gelovigen niet in staat. Daarom zijn cartoons zo'n doelmatig wapens tegen de godswaan.

Dat 'Roe' ongeldig is verklaard, komt niet doordat gebeden verhoord zijn

door **Joseph Hugh McKenna**

vertaald door **René van Elst**

Toelichting door de vertaler:

Wat hier kortweg "Roe" wordt genoemd, is een arrest uit 1973 van het Hooggerechtshof (Supreme Court) van de Verenigde Staten van Amerika. Het hof oordeelde toen in de zaak Roe versus Wade dat de meeste wetten in de diverse staten van de V.S. die de praktijk van abortus verboden of hiervoor restricties oplegden, ongrondwettelijk waren, omdat, volgens het hof, het recht op abortus besloten lag in het grondwettelijke recht op privacy. Op 24 juni 2022 nam het Hooggerechtshof in de zaak Dobbs v. Jackson Women's Health Organization afstand van de eerdere rechtspraak terzake. Daardoor kregen de staten weer het recht abortus in de eerste twee kwartalen van een zwangerschap strafbaar te stellen, wat in diverse staten ook prompt gebeurde.

Heeft God, na vijftig jaar van gebeden en vijftig miljoen abortussen, eindelijk de christelijke gebeden verhoord en een eind gemaakt aan Roe? Nee, er is een meer aardse oorzaak.

De mensen die het wegvallen van Roe's wettelijke bescherming van abortus toejuichen, zeiden dat de beslissing te danken was aan christelijke gebeden. Had God er dan vijftig jaar voor nodig om die gebeden te verhoren? Was God, terwijl er een miljoen abortussen per jaar werden gepleegd, zo ge-

schoffeerd door de zwangerschapsafbrekingen, dat hij vijftig miljoen abortussen toeliet terwijl hij zat te peinzen over de verzoeken in de gebeden?

Het Engelse woord voor gebed, 'prayer', komt van het latijnse woord 'precare', dat bedelen, pleiten of smeken betekent. Als je hart voor ontroering vatbaar is, zal het zien van mensen in gebed je emotioneren. Waarom? Omdat het iets meelijwekkends is. Bidden omvat alles wat de hele mensheid hoopt en wenst, samengebonden in de gevoelens en uitingen van individueel en publiekelijk smeken.

Realiseert u zich wel dat de meeste mensen die u ziet elke dag God ergens om vragen op enig moment tijdens hun zeven-tien wakende uren? Als iemand u ernstig zou verzoeken om iets, op zijn/haar knieën, op klagelijke toon en met bittere tranen, zou u dan niet ontroerd raken? Zou u geen gehoor geven aan de verzoeken, als dat in uw macht lag?

Het zou afhangen, zegt u, van wat er gevraagd wordt.

Sinds de eerste mensen de goden ergens om begonnen te smeken, vele duizenden jaren geleden, tot de dag van vandaag, bestaan er maar een stuk of vijf steeds terugkerende verzoeken die in gebeden worden gedaan.

Mensen vragen om gezondheid, voor zichzelf en voor hun kinderen en hun vrienden en familie. Zou u hen gezondheid geven, als het in uw macht lag?

Mensen smeken om hun leven of om veiligheid als ze gevaarlijk ziek of anderszins bedreigd zijn. Zou u bereid

zijn hun leven te verlengen en veiligheid te bieden?

Mensen vragen om sturing als ze voor grotere of kleinere keuzes staan in hun leven. Zou u ze de richting wijzen?

Mensen vragen om vergiffenis. Zou u vergeving schenken?

Mensen vragen om troost bij 's levens ongewone tegenslagen. Zou u troost bieden?

U zou dat alles doen, als u ertoe in staat was.

Na gebeurtenissen waarbij doden zijn gevallen, vragen predikers en priesters en politici en presidenten ons om te bidden voor overle-

venden. Maar wordt daarmee niet een beeld van God opgeroepen alsof hij ongevoelig is en hard en inactief terwijl er sprake is van ernstig lijden? Het is alsof God zou zeggen: "Ik was helemaal niet van plan deze gezinnen te helpen, maar nu je me erom vraagt..." Of, nog wat sprekerder verwoord, God zou kunnen zeggen: "Ik was niet van plan deze gebroken moeder, wier kind op school werd vermoord, te helpen, maar nu een verzameling kerkse aanhangers van mij er een maand lang in kaarsenverlichte nachtwaken om heeft gevraagd, zal ik het doen."

Zelf zou u – met uw voor ontroering vatbare hart – wel altijd een smeke-

ling willen helpen. Maar het is duidelijk en onbetwistbaar, dat God dat niet doet.

Sommige religies hebben vaste gebeden geformuleerd voor diverse toepassingen en die gebeden zijn aan elkaar gehecht en ingebonden in gebedenboeken. Het godsdienstig gevoel kent aan elk woord van zo'n gebed werkingskracht toe, zodat van de formules van het gebed niet kan

worden afgeweken zonder afbreuk te doen aan het effect.

In deze kijk op de zaak is God pietluttig bij het beoordelen van de vorm: één woord niet in orde en God ziet jouw gebed als van onwaarde.

Filosoferende theologen hebben steeds moeite gehad met de gedachte dat woorden van mensen, met de diepe emoties die bij het smeken

door mensen geuit worden, iets aan een onveranderlijke God zouden kunnen veranderen.

Onveranderlijkheid is naar men veronderstelt een van Gods volmaakte eigenschappen. Maar als God gebeden verhoort, is hij tot verandering bewogen. Dit werd als een probleem beschouwd en dat probleem werd 'opgelost' met deze handige formule: gebed verandert of beweegt God niet, maar brengt de smekeling in een positie waarin hij door God bewogen of veranderd wordt. Een soort verdwyntruc...

Het doet er echter niet toe, omdat de meeste gebeden onbeantwoord blijven, aangezien ze God noch enige andere bewoner van de hemelen hebben bewogen. Terwijl miljarden gebeden elke dag hemelwaarts worden gestuurd door miljarden mensen, zou u waarschijnlijk een realistische schatting maken als u denkt dat miljarden van die gebeden onverhoord blijven voor elk gebed dat 'verhoord' wordt.

Zelf zou u – met uw hart dat voor ontroering vatbaar is – een smekeling altijd willen helpen. Maar het is duidelijk en onbetwistbaar dat God dat niet doet.

Excuses!?

Maar waarom eigenlijk?

door **Harry Ansems**

Het maken van excuses raakt steeds meer in de mode bij regeringsleiders, TV-coryfeeën en andere bekende personen. Is daar iets mis mee? Ja, in veel gevallen wel! Op het woord beschouwd is een excuus een verontschuldiging. Dus: Ik betuig spijt en daarna heb ik geen schuld meer. Dit doet denken aan het sacrament van de biecht bij de katholieke kerk: Je hebt gezondigd en daarna betuig je spijt bij de priester en dan ben je weer van alles af. Maar er is ook nog een veel kwalijkere kant mogelijk en dat is het maken van excuses puur uit

angst. Dat doet denken aan het jonge kind dat iets niet gedaan heeft, maar toch maar schuld bekent aan de dominante ouder of onderwijzer om maar zo snel mogelijk van alles af te zijn. Een TV-bekendheid maakte een volkomen onschuldig sinterklaas-grapje en bekende vervolgens openlijk en onder tranen schuld, nadat de (anonieme) woke-kritiek in alle hevigheid was losgebarsten. Zeer onterechte excuses natuurlijk, want ongefundeerde en anonieme kritiek wordt hierdoor alleen maar gestimuleerd. Bovendien kan dit leiden naar een samenleving waar grapjes en satire zijn uitgebannen en waar angst regeert. Dat moeten we natuurlijk niet willen.

Daarnaast zien we dat het maken van excuses voor bepaalde fouten uit het (soms verre) verleden nogal eens gebruikt wordt om de publieke opinie af te leiden van fouten die nog steeds gemaakt worden. Vooral regeringsleiders en geestelijke leiders zijn daar erg goed in. En dat moeten we helemaal niet willen. Actie ondernemen in het heden is veel belangrijker dan treuren over het verleden. Hierna enige voorbeelden,

waarbij de grootste vraagtekens gezet moeten worden bij de gemaakte excuses.

Indonesië

10 maart 2020. Koning Willem Alexander maakt tijdens een officieel bezoek aan Indonesië excuses voor het geweld tijdens de politionele acties (periode 1945-1948). Waarom doet hij dit eigenlijk? Indonesië staat daar zeker niet op te wachten. Indonesië voert tegenwoordig een gematigde en behoedzame buitenlandse politiek en wil natuurlijk wel goede handelsbetrekkingen. Uit niets blijkt dat de Indonesische leiders graag aan het verleden herinnerd willen worden. In dat geval zouden immers ook de excessen uit die periode aan Indonesische kant erbij betrokken moeten worden. Al tijdens de Tweede Wereldoorlog werd door de latere Indonesische leiders samengewerkt met de Japanse bezettingsmacht. De kiem van haat tegen alles wat niet Aziatisch was werd gelegd. Het voorlopige revolutionaire bewind onder Soekarno en Hatta had geen enkele grip op de chaos die na de oorlog uitbrak. Door opstandige bendes (pe-moeda's) werden vele onschuldige Nederlanders en Indische Nederlanders vermoord. Het aantal wordt geschat op 3.500. Tot aan de uiteindelijke onafhankelijkheid in 1948 overtroffen de gewelddadigheden aan Indonesische kant zelfs de incidentele gewelddadigheden van de gestationeerde Nederlandse troepen. Achteraf kunnen we over de excessen van de Nederlandse militie, die er natuurlijk wel geweest zijn, gemakkelijk oordelen. Feit is echter dat weinigen toen en ook nu kunnen aantonen dat de politionele acties nergens toe dienden. Alleen al de aanwezigheid van de Nederlandse (en Molukse) soldaten zal ook veel zinloos geweld voorkomen hebben. Daarnaast speelden aan Nederlandse zijde ook economische motieven een rol. Men was beducht dat de vele bedrijven en bezittingen van Nederlanders snel geroofd of onteigend zouden worden. Natuurlijk hebben de onderhandelingen over de onafhankelijkheid van Indonesië en dus ook van de politionele acties onnodig lang geduurd. Maar aan beide zijden van de onderhandelingstafel was sprake van een zekere starheid en eigengereidheid. De druk van de USA gaf uiteindelijk de doorslag.

Willem Alexander heeft een academische graad in het vak geschiedenis. Je vraagt je af hoe dat mogelijk is? Immers als hij ergens excuses voor had moeten maken, dan had hij dit moeten doen voor de volkomen onnodige Atjeh-oorlog (1873-1914), een pure veroveringsoorlog onder Nederlandse vlag, of voor de houding van zijn betovergrootvader, de invloedrijke koning Willem III, die terecht door de schrijver Multatuli is aangeklaagd voor zijn goedkeuring van het onmenselijke Cultuurstelsel (vanaf 1830) en voor het de hand boven het hoofd houden van despotische inlandse vorsten.

De misbruikschandalen

In de tachtiger jaren van de vorige eeuw kwamen de grote misbruikschandalen, waar priesters bij betrokken waren, al naar buiten. Een gedegen onderzoek werd decennia lang bemoeilijkt en tegengewerkt door de kerkelijke autoriteiten, niet alleen in landen als Ierland, USA, Ca-

nada en Nederland maar ook in het gezaghebbende Rome.

Met name paus Benedictus (2005-2013) kan worden verweten dat hij niets tegen het misbruik heeft ondernomen. Kort na zijn emeritaat verklaart hij nog: "Misbruik komt binnen de Katholieke Kerk niet vaker voor dan elders." Hij noemt het geen seksueel maar moreel misbruik. En hier gaat hij dus volledig de mist in. De kerk geeft altijd hoog op van haar verheven morele normen. Dan gaan argeloze gelovigen er toch vanuit dat de kerk voortbrenger en hoeder is van die hoge morele normen en dat ook de dienaren van de kerk over hogere morele normen beschikken. Opvallend is verder dat deze paus nooit de verantwoordelijk voor het misbruik legt bij het instituut van de kerk zelf met haar strakke, lang achterhaalde regels en haar doofpot-cultuur. De Nederlandse bisschop Gijsen, die in woord en daad misbruik pleegde, werd door de paus niet ontslagen maar weggepromoveerd naar IJsland, waar hij weer zijn gang kon gaan.

De Nederlandse kardinaal Simonis, die het presteerde om in een Tv-interview over misbruik zich te laten ontvallen "Das haben wir nicht gewusst", handelde dan ook volledig volgens de pauselijke strategie van afschuiwen en weggijken.

Onder het pontificaat van de huidige paus Franciscus is er nog niet veel veranderd. De Amerikaanse kardinaal Raymond Burke stelde dat het misbruik geen fout is van de Kerk, maar dat het incidentele daden zijn die voorkomen uit homoseksualiteit en dat die homoseksualiteit moet worden uitgeroeid. Erger kan eigenlijk niet. Burke wijst alle verantwoordelijkheid van de kerk en haar gezagsdragers af, maar bovendien doet hij een volstrekt immorele aanval op de seksuele geaardheid van velen (waaronder ongetwijfeld veel van zijn eigen collega's). En wat doet zijn onfeilbaar geachte baas paus Franciscus? Die reageert niet!

In Canada zijn massagraven van veel inheemse kinderen ontdekt nabij door de kerk geleide internaten. Op 1 april 2022 maakt paus Franciscus bij een bezoek aan Canada excuses voor het wangedrag van vertegenwoordigers van de kerk tegenover de inheemse volken en hij voelt schaamte en verdriet. Ook hier weer excuses voor

dadene van incidentele ver-
tegenwoordigers en niet
voor gebreken van het in-
stituut kerk zelf. Daar staat
tegenover dat het openlijk
uiten van schaamte en ver-
driet wel getuigt van mede-
leven en betrokkenheid en
dat is zeker een prijzens-
waardige daad van de kerk-
vorst. Gaat er dan toch
langzamerhand iets veran-
deren?

Srebrenica

11 juli 2022: Minister Kaj-
sa Ollongren biedt tijdens
de Srebrenica-herdenking
in Potocari namens Neder-
land excuses aan voor de
gebeurtenissen van juli
1995 met de volgende
woorden: "De internationa-
le gemeenschap faalde in
de bescherming van de

mensen van Srebrenica. Als onderdeel van deze gemeen-
schap deelt de Nederlandse regering in de politieke ver-
antwoordelijkheid voor de situatie, waarin dit falen kon
gebeuren. Daarvoor bieden wij onze diepste excuses
aan."

Hierbij kan toch wel een kritische kanttekening worden
gemaakt. Stel: Iemand probeert met onvoldoende wa-
pens een slachtoffer van een gewelddadige overval te
hulp te schieten en het mislukt. Hij slaagt er ondanks een
moedige poging niet in om het leven van het slachtoffer
te redden. Waarvoor zou deze hulpverlener dan excuses
moeten aanbieden? Hij heeft zijn best best gedaan, ter-
wijl anderen niets deden. Immers Frankrijk, Duitsland,
Engeland en Rusland zaten stil, toen Srebrenica bedreigd
werd door de moorddadige troepen van Mladic. Sterker
nog, de VN-gemeenschap was tegen het inzetten van
zware wapens bij Srebrenica en vond het verlenen van
luchtsteun ook niet nodig toen het drama zich voltrok.

Wat heeft minister Ollongren eigenlijk bereikt met
haar excuses? Dat zij als empathisch bestuurder over-
komt, wat gunstig is voor haar verdere politieke carrière?
Of dat Nederland toch nog een goede beurt maakt na
het debacle van Srebrenica? Dat laatste is onwaarschijn-
lijk. Het enige directe gevolg van die excuses was dat
Nederland wel verplicht was schadevergoedingen uit te
keren aan de nabestaanden van de slachtoffers. Nu is er
natuurlijk helemaal niets tegen dat het rijke Nederland
de nabestaanden financiële hulp geeft, maar zou het niet
zo moeten zijn dat juist die stilzittende landen daarbij het
voortouw hadden moeten nemen? En dat is in dit geval
niet gebeurd.

Het slavernijverleden

Elk land is in het verleden betrokken geweest bij slaver-
nij. In de Griekse en Romeinse oudheid kwam het soms
wel voor dat het aantal slaven het aantal gewone burgers
vele malen overtrof. Vanaf de vroege middeleeuwen was
handel in slaven de normaalste zaak in nagenoeg de hele
wereld. Het maakte geen enkel verschil of het nu de

christelijke landen of landen in de islam-wereld betrof of
Scandinavië, Rusland en de landen van het verre oosten.
Ook de Afrikaanse stammen maakten bij onderlinge
strijd met grote regelmaat slaven buit en deden volop
mee aan de lucratieve handel in slaven. Het aandeel van
Nederland is wellicht nog bescheiden te noemen in ver-
gelijking met andere Europese landen als Portugal,
Spanje, Frankrijk en Engeland. Weliswaar deden sche-
pen van de in Nederland gevestigde West-Indische Com-
pagnie veelvuldig mee aan het vervoer van slaven op de
route tussen Afrika en Amerika, maar daar stond tegen-
over dat op het Europees-Nederlandse grondgebied na
afloop van de feodale tijd slavernij een praktisch onbe-
kend verschijnsel was. Een geheel andere zaak was het
natuurlijk in de overzeese gebiedsdelen Suriname en Cu-
raçao, waar een mengelmoe van Nederlandse, Duitse en
Franse plantage-eigenaren de (duistere) cultuur bepaal-
de.

De vraag is nu: Wat heeft het nu voor zin als de hui-
dige Nederlandse regering alsnog haar excuses aanbiedt
voor het slavernijverleden? Excuses aan wie trouwens?
Aan de huidige bevolking van Suriname en Curaçao of
misschien aan de in Nederland wonende Surinamers?
Dan praten we over uiterst gemêleerde bevolkingsgroe-
pen met afstammingslijnen tot in alle delen van de we-
reld en een genenbestand dat uiterst divers is, kortom
zonder exclusieve relatie tot het slavernijverleden. Maar
los daarvan, als er dan zo nodig excuses moeten worden
aangeboden, dan lijdt het geen twijfel dat alle landen ter
wereld hun excuses zouden moeten aanbieden voor hun
slavernijverleden. En wat voor zin heeft dat? Zeker is
wel dat niet veel landen daartoe bereid zouden zijn. De
meeste regeringsleiders hebben juist hun positie te dan-
ken aan het feit dat zij voortdurend zeggen trots te zijn
op de geschiedenis van hun land. Nationale trots doet het
immers als vanouds goed bij verkiezingen. Dus als Ne-
derland en een paar andere landen wel excuses zouden
maken, dan zou daar ongetwijfeld een heel verkeerd sig-
naal van uitgaan. De communis opinio in de overige lan-

Romeinse ijzeren slavenhalsband met een bronzen plaatje, waarop: "Ik ben gevlucht. Pak mij. Als je mij hebt teruggebracht naar mijn heer Zoninus zul je een solidus (goudstuk) ontvangen." Afsluitend een palmtak. De solidus werd ingevoerd in 309/310. (Museo Nazionale Romano – Terme di Diocleziano in Rome)

den zal al gauw zijn dat de excuserende landen wel een heel slechte (racistische) cultuur moeten hebben gehad (of nog hebben), waarvoor ze zich moeten schamen.

Hedendaagse slavernij

Maar wat tenslotte nog het allermeeft stoort in deze hele slavernijdiscussie is dat geen enkele vooraanstaande regeringsleider of kerkelijke leider zich klaarblijkelijk geroepen voelt om excuses te maken voor de in onze tegenwoordige wereld nog steeds voortwoekerende ernstige vormen van slavernij.

Op dit moment leven er volgens de Global Slavery Index naar schatting ruim 40 miljoen mensen in slavernij. Dat is meer dan in alle eerdere tijden. Mensen worden nog steeds op dezelfde manieren tot slaaf gemaakt als eeuwen geleden. Maar tegenwoordig zijn veel vaker vrouwen het slachtoffer. Van de moderne slaven is zeven op de tien vrouw. Vrouwen en meisjes worden gedwongen om in de kledingindustrie, op het land en als seksslaaf te werken. Daarnaast en niet meegerekend in voormeld getal worden nog steeds meisjes door hun ouders gedwongen om met iemand te trouwen, zelfs op minderjarige leeftijd. Die meisjes hebben in het huwelijk doorgaans helemaal niets te vertellen en dienen in feite slechts als huisslavin.

Regeringsleiders kiezen ervoor om uit politieke overweging of uit handelsbelangen elkaar niet de les te lezen. Het is veel gemakkelijker om wantoestanden uit het (verre) verleden aan de kaak te stellen. Kerkleiders zijn al helemaal huiverig om de door andere godsdiensten gedoogde of in veel gevallen aanbevolen onmenselijke gebruiken te bekritisseren. Want die kritiek zou dan wel eens negatief kunnen terugslaan op de eigen dubieuze godsdienstige cultuur.

De verademing

door **John Vink**

Sinds vorig jaar juni ongeveer ben ik geabonneerd op het blad "De Vrijdenker". Vrij denken spreekt me aan. Wat is dat eigenlijk? Het lijkt me in ieder geval een soort denken dat zich ergens aan ontworstelt. Aan religie, aan waarden/normen, aan gezag, aan historie, aan wetenschap en ook aan logica. Maar een vrije gedachte komt niet zomaar uit de lucht vallen, lijkt me en is daarmee misschien niet zo vrij als ik zou willen. Een (vrije) gedachte komt ergens uit voort. Naar mijn idee is de bron van een vrije gedachte een gevoel van onvrede, ergens van weg willen komen of iets willen weten. Er is dan een doel, vaak nog vaag, met bijbehorende obstakels van fysieke en/of mentale aard. Zodra een doel gesteld wordt, is het denken niet vrij meer. Het denken wordt onder controle van het doel gesteld anders leidt het tot niets. Er zijn obstakels op weg naar dat doel, anders is er geen probleem. Obstakels kunnen dan toenevend van aard zijn. (Snel handelen) of afnemend van aard zijn (wachten). Misschien kun je er omheen, ze uit de weg werken of, charmanter, ze ten goede keren. Vrij denken wordt daarmee een systematische bezigheid waarbij alle obstakels en hun ondelinge relaties worden

onderzocht in relatie tot het doel.

Wij mensen hebben altijd behoefte gehad te weten waar we vandaan komen en waar we naar toe gaan. Dat hebben gelovigen en ongelovigen met elkaar gemeen. Het leven in kaart brengen, begrijpen en zin geven. Ik ben daarop geen uitzondering. Lange tijd werd ik heen en weer geslingerd tussen hoop en vrees. Hoop dat er een god zou zijn, zoals me altijd verteld was, en angst dat het met de dood afgelopen zou zijn.

In 2016, na mijn pensionering, besloot ik, teneinde niet met mijn neus in de geraniums in slaap te vallen, een soloreis te gaan maken langs de grenzen van de Europese Unie met als doel los te komen van 45 jaar werken. Dus behalve een soloreis langs de grenzen van de Europese unie ook een reis in het hoofd. Vrij denken wordt aldus leren leven in overeenstemming met mezelf, wat dat dan ook zijn mag.

Logisch om te beginnen met een boek van Stephen Hawking: "Een geschiedenis van de tijd". Hawking beschrijft hierin de zoektocht van vele geleerden en van hemzelf naar de oorsprong van en de natuurkundige wetten van het heelal. De miljarden jaren die sinds het

begin verlopen zijn en wat er niet voor nodig was om hier achter de laptop te kunnen zitten. Hawking wisselde ik af met leren hoe je vallen zet, hoe je jezelf warm kunt houden, een rookloos vuurtje kunt maken, welke planten je kunt eten en van welke je doodgaat. 's Morgens wat jagen, vissen, 's middags wat tekenen en 's avonds wat lezen en filosoferen.

Dan een boek (Harari) over de eerste mensen. Waar ze vandaan zijn gekomen en hoe ze zich over de aarde verspreid hebben. Welke van de verschillende mensenrassen het niet gered hebben. Maar ook hun gebruiken en hun verhoudingen onderling en hun verhouding tot de natuur. (Kamperen lijkt me nu dan ook de natuurlijke staat van mensen.).

Dan Karsten Alnaes: "De geschiedenis van Europa". Pakkende verhalen, vaak opgetekend uit de eerste hand. Over de machtsverhoudingen, de oorlogen, de wrede heden, het geloof enz.

Het bracht me tot het besef dat alle geloof achterlijk is of op zijn minst naïef, dat alle geloof voortkomt uit onwetendheid, misleiding en angst waarvan machthebbers en kerk voor eigen gewin weer handig gebruik

maken. Ik probeerde me voor te stellen hoe het is om in dat soort tijden te leven maar dat hoeft niet. Ik leef al in zo'n tijd. Poetin die beweert nobel bezig te zijn op grond van de geschiedenis met een oorlog tegen Oekraïne met aan zijn zijde kerkelijk leiders. Het verleden is de proloog van de toekomst wordt er gezegd. Maar mensen die beginnen over "vroeger was alles beter" moeten onmiddellijk gewantwoord worden. Die leven niet in het nu.

En dan Jan Verplaetse "Niet uit vrije wil" en Dick Swaab "Ik ben mijn brein." Ik heb het genoeg gehad beide heren mee te mogen maken in debat met de studenten van de universiteit van Tilburg. Ook iemand van de Hoge Raad was er. Zijn naam ben ik kwijt. Hier ging het om de vrije wil versus geen vrije wil. Beide heren beargumenteren dat de vrije wil niet bestaat.

In ons strafrecht gaat men er vanuit dat ons gedrag voortkomt uit een keuze. Het gezag dreigt met straffen in de hoop mensen daarmee in het gareel te houden. Als je ergens voor kiest, kies je ook voor de consequenties van je handelen en ook voor de consequenties die je nog niet kent. Maar wat nou als de vrije wil niet bestaat? Wat dan?

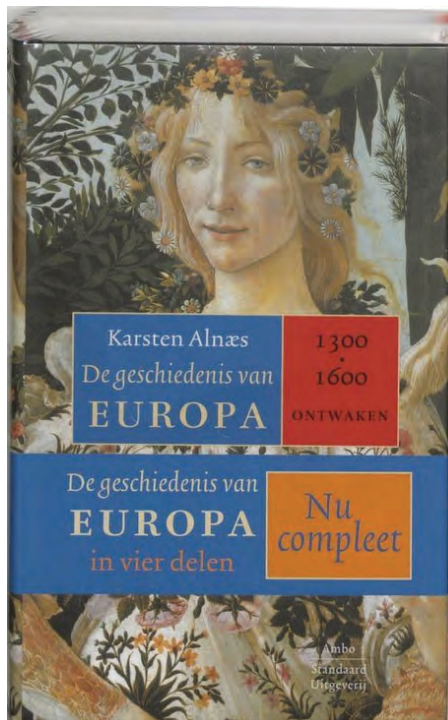
Ik voel me het meest thuis bij degenen die er vanuit gaan dat de vrije wil niet bestaat. De vrije wil is niet iets wat je kunt aanwijzen en bestuderen. De driedeling toerekeningsvatbaar, verminderd toerekeningsvatbaar en ontoerekeningsvatbaar in de rechtspraak komt daarmee te vervallen. Het denken in straffen moet dan plaats maken voor het denken in preventie en andere maatregelen.

Tot slot gelezen: "Boeddha in vijf weken" van Giulio Cesare Giacobbe. Hij beschrijft hoe, al ver voor onze jaartelling, Siddhārtha betoogt dat we geen schuld en verantwoordelijkheid voor ons bestaan hebben. "Er is maar een waarheid in het leven en dat is dat alles verandert." (Zelfs zwarte gaten lekken). Tweede axioma is dat alle leed voortkomt uit hechting. Onthechting leidt dan tot verlichting en universele liefde. We hebben dan de juiste concentratie, aanwezig zijn in de werkelijkheid, het juiste handelen en het juiste denken.

"Door anders te denken veranderen we letterlijk onze hersens en daarmee ook de hersenen van anderen," aldus Prof. Dr. Sitskoorn, neuropsycholoog en hoogleraar aan de universiteit van Tilburg.

Het is een verademing dat er buiten mij geen (goddelijk) gezag bestaat en ik geen schuld heb aan mijn bestaan en ook niet aan dat van anderen. Dat ik kan denken, voelen wat ik wil. De maanden dat ik alleen op pad ben geweest hebben me veranderd. Ik ben verdraagzamer geworden naar anderen

en ook naar mezelf. Ik kan iedereen aanraden om dat te doen, om los te komen van de "waan van alle dag".

Waar zijn de zwarte cowboys?

Racisme in de Amerikaanse filmindustrie door **Kenneth van Oost**

Culturele contexten worden verondersteld unitair te zijn, zodat iemand van de blanke Amerikaanse heersende klasse onvermijdelijk de doctrine van racisme moet onderschrijven. (Naar Terry Eagleton) [1]

Vooraf

De Amerikaanse sociale context is complex, dubbelzinnig en tegenstrijdig; samengesteld uit religieus-liberale en radicale fracties, evenals racistische. Aan het openlijk, verkapt of verborgen racisme, aan xenofobie en whitewashing valt niet te twijfelen, het is via de opvoeding (onderwijs) een geïnstitutionaliseerd onderdeel van samenleving en staat. De gevolgen, en dan vooral de problemen waarmee Afro-Amerikanen vandaag moeten leven, zijn groot en lijken wel geconserveerd te zijn in een overwegende diep-christelijk religieuze context. De christelijk-fascistoïde traditie groepeerde mensen op basis van huidskleur; etnische afkomst; politieke overtuiging, religieuze overweging en culturele kenmerken, waarbij de gelovige blanke superieur is. Hij/zij negeert het biologische feit dat er maar één ras bestaat, namelijk het menselijke. Expliciet wordt dan wel weer het Westerse ras bedoeld. Deze visie blijft overeind als wij het stereotiep beeld oproepen dat ten onrechte op het geheel van het Amerikaanse "Wilde Westen" wordt toegepast.

Hollywood

In de beeldvorming over het Wilde Westen (in films) waart een spook rond: het beeld van de heldhaftige blanke cowboy die voor een beter bestaan vecht met Indianen en met de eindeloosheid van de natuur en haar onherbergzaamheid en vijandigheid. Het beeld van de gewapende pionier is echter geïnfecteerd met intolerantie, racisme en whitewashing. Hollywood heeft haar best gedaan om dit beeld naar de buitenwereld toe af te zwakken, maar hun pogingen wekken alleen maar ergernis op. Black Lives Matter, Me Too, Black Panthers ('60), Occupy... hebben de filmindustrie in de war gestuurd in zoverre dat het succes van deze protestbewegingen, onrechtstreeks, impulsen heeft gegeven voor filmische vernieuwingen; je zou kunnen zeggen dat Hollywood, schoorvoetend weliswaar, breekt met tradities en nieuwe stilistische mogelijkheden verkent. Wat deze gemeen hebben is dat er nu plaats is voor gevarieerde etnische minderheden als fundament voor het te vertellen verhaal. John Wayne (1907-1979) bijvoorbeeld was uitdrukkelijk de blanke mannelijke macho-held, hij gold in filmkringen als een soort toetssteen om het blank gehalte van de filmindustrie aan af te meten. Die was ronduit racistisch en discriminerend, niet zozeer in de wijze waarop films tot stand kwamen, maar de normen en waarden waarop men steunde om überhaupt films te maken waren denigrerend naar zwarte acteurs toe. Is er sprake van dat naar schatting 25% van de arbeiders in de veeteelt-industrie (periode 1860-1880) zwart waren, dan kunnen wij alleen nog vragen stellen bij het feit dat in films zwarte acteurs werden afgeserveerd met bijrolletjes. Men kan niet anders dan vaststellen dat, terwijl men in de veeteeltindustrie over het algemeen zwarte mannen (cowboys) gelijk behandelde in termen van loon en verantwoordelijkheden, in het reproducen van het Amerikaanse Wilde Westen in films

grenzen werden getrokken volgens etnische en culturele lijnen.

The Magnificent Seven, Seven Samurai

The Magnificent Seven (1960) met Yul Brynner, Steve McQueen en Charles Bronson in de hoofdrollen... nergens was de afwezigheid van zwarte acteurs zo sterk. De film heeft een diep ideologisch profiel en dat is geenszins verwonderlijk aangezien Hollywood gebaat was bij het zich aanpassen aan de omgeving waarin het functioneert. Terwijl in de oorspronkelijke film (*Shichinin no samurai – Seven Samurai –* 1954) nog een historisch-cultureel aspect (samoerai) terug te vinden is, zijn de revolverhelden in de remake huurlingen, minder gebonden aan cultureel-rationalistische tradities dan de eervolle zwaardvechters uit de film van Akira Kurosawa. Alhoewel gezegd kan worden dat ook de samoerai huurlingen zijn (ze zijn *ronin*, samoerai zonder meester) moeten wij toch op een verschil wijzen. De samoerai verschillen niet wezenlijk van elkaar en beklemtonen in hun onderlinge samenwerking de essentie van de Japanse cultuur. Vanuit de diepe perceptie van de menselijke natuur heeft Kurosawa (volgens filmcriticus Wanda Hale) [2] zichzelf op dit gebied overtroffen. Veel critici buiten Japan vergeleken echter geringschattend de film met de western, een oorspronkelijke kunstvorm van Amerikaanse bodem. Zo'n benadering relativeert, onnodig, meteen het belang van de Japanse traditie in het succes van de film. Het richt meteen ook de aandacht op een fundamenteel aspect van de Amerikaanse cultuur: onderscheidende kenmerken (taal, godsdienst, traditie, talent, waarden, onderwijsniveau etc.) worden hergedefinieerd, witgewassen, teruggebracht, vertaald tot regels en principes die enkel zijn voorbehouden aan een welbepaalde groep. Kurosawa's unieke talent wordt ontkend, beknot op basis van culturele en antropologische crite-

ria. Hij heeft weliswaar het vermogen om op natuurlijke wijze humor en romantiek te weven tussen serieuze actie, maar per definitie heeft hij plotelementen en -ontwikkeling, verhaallijn en thema *gekopieerd* van de Amerikaanse film *High Noon* (1952), aldus de kritiek.

Deze kritiek schiet haar doel wat voorbij, omdat ze in essentie de eigen Amerikaanse positie niet vat. Racisten in de Amerikaanse filmindustrie hebben op allerlei manieren (subtiele, intellectuele, etnische criteria) de aanwezigheid van zwarte acteurs op de set heftig bestreden. Het leidde logischerwijs tot exclusivisme. In zijn uiterste consequentie werden blanke acteurs gecast in niet- blanke rollen. Met de praktijk van black-, brown-, yellow- of red-face [3] voelt de Amerikaanse filmindustrie zich geroepen vast te leggen wie al dan niet deel uitmaakt van de gemeenschap. De gevolgen van dit beeldvormings- en identificatieproces waren groot: zwarte cowboys ontbreken nagenoeg in elke western. Vooral het beeld van de zwarte als seksueel roofdier – hij kreeg de stereotiepe rol van verkrachter van blanke vrouwen opgedrongen – miskende de mens in elke acteur. Zwarte acteurs speelden nooit zomaar een mens maar altijd een zwarte mens! Maar het oudtijds conservatisme krijgt een deuk met de opkomst van nieuwtijdse acteurs.

Sidney Poitier en Black Power

Sidney Poitier voldoet, als John Prentice in *Guess Who's Coming to Dinner* (1967) op zowat alle vlakken aan het clichébeeld van de ideale schoonzoon. Alleen, hij is zwart. Lang voordat andere zwarte acteurs aansluiting zouden vinden met het eigen ideologische radicalisme belichaamde Poitier de zelfverzekerde heroïsche *cool guy* die zich wijdt aan het beschermen van voormalige slaven en zwarte huizenbezitters in *Duel at Diablo* (1966), *Buck and the Preacher* (1972) als acteur en regisseur en in *Children of the Dust* (televisiefilm 1995).

Het spreekt nagenoeg vanzelf dat zelfs met een Oscarwinnende steracteur in de hoofdrol, voor het opzetten van nieuwe producties slechts in zeer beperkte mate steun kon worden gevonden. Hoewel

zwarte intellectuelen toen al Amerika bewust wilden maken van het onrecht dat zwarte landgenoten werd aangedaan, bleven discriminatie en segregatie bestaan. Onder blanken leefde een combinatie van een negatieve, ronduit racistische houding ten opzichte van zwarten met een ondertoon van angst. In de jaren '60 was immers naast de gematigde burgerbeweging een radicale stroming ontstaan, Black Power. Deze flirtte openlijk met geweld en stelde voorop dat het zwarte ras superieur was aan het blanke. De idee dat zwarten een nieuwe wereld moesten opbouwen waarin voor blanken geen plaats zou zijn werd nog versterkt door de aanwezigheid van een rechts-radicaal aspect in het discours: door raszuiverheid na te streven werden bij blanken de negatieve houdingen tegenover zwarten nog geïntensiveerd. Sindsdien zet deze tendens zich door.

De ontwikkeling van zwart Amerika gaat nog steeds gepaard met de inplanting, en dat mogen wij letterlijk nemen, van structureel racisme. De mogelijkheden om succesvoller sociaal-economisch te groeien worden nog altijd ondermijnd door racistische vooroordelen. Blank Amerika is gepreoccupeerd met ras. En dat heeft ernstige maatschappelijke consequenties. Je kan als zwarte burger moeilijker een hypotheek afsluiten of een gunstige verzekering. Ondanks initiatieven zoals de *Civil Rights Act* ('64) en positieve discriminatie zijn er nog steeds de vooroordelen waardoor zwarten geen toegang krijgen tot opleidingen of een goede baan. Zolang de sociaal-politieke situatie gehandhaafd blijft, zijn wat dat betreft geen grote veranderingen te verwachten. Van een opwaartse, positievere dynamiek, ook vanuit de zwarte gemeenschap, is voorsnog geen sprake. Dat wordt niet vergemakkelijkt omdat volgens bijvoorbeeld Dinesh D'Souza [4] zwarten over het algemeen minder gekwali-

Morgan Freeman en Sidney Poitier

ficeerd zijn dan blanken. D'Souza is wel zo slim om de oorzaak daarvan niet bij de genen te leggen maar wel bij de cultuur. Daarom pleit hij voor een cultuuromslag in de zwarte gemeenschap: zelf de schouders eronder verhoogt de mogelijkheden tot een betere onderwijsstructuur, waardoor meer jongeren een diploma halen die dan de structuur verder kunnen opbouwen. Dit vergroot dan weer de mogelijkheid om betere docenten te recruter en eigen thema's op de agenda te plaatsen. Bijna iedere Amerikaanse Universiteit biedt tegenwoordig de mogelijkheid om de Afro-Amerikaanse en Afrikaanse geschiedenis en cultuur te bestuderen. Grondlegger van de *black history* is Carter G. Woodson (1875-1950). Zwarte Amerikanen vereren hem en nog steeds hebben zijn boeken een heilige status.

Revisionisme

Wie anders dan Sidney Poitier (1927- 2022) is er met succes in geslaagd zich als zwarte acteur een status van superster aan te meten? Hij was een van de eerste grote zwarte filmsterren die grote, dramatische rollen gingen spelen in een tijd waarin zwarte acteurs gewoonlijk slechts rollen kregen die stereotypen bevestigden. Desondanks wisten hij, Denzel Washington, Will Smith, Forest Whitaker, Morgan Freeman, Samuel L. Jackson en andere zwarte acteurs een monopoliepositie te verwerven. In grote lijnen blijken zwarte acteurs de rollen toebedeeld te krijgen die vooral op het vlak van raciale wraak en raciaal geweld, slavernij, leven en vrijheid geënt zijn. Jamie Foxx in *Django Unchained* (2012) rechtvaardigt het geweld waarmee hij zijn vrouw

Broomhilda uit de handen van sla-venhouder Leonardo DiCaprio wil bevrijden. In *Just Mercy* is hij een jonge advocaat die kwetsbare mensen gaat bijstaan in de racistisch beladen staat Alabama. Denzel Washington won de Oscar voor beste bijrol in *Glory* (1989), een film over de Amerikaanse Burgeroorlog en de dapperheid van een bataljon zwarte soldaten. Morgan Freeman krijgt rollen aangeboden die niet specifiek voor Afro-Amerikanen zijn geschreven: President van de VS en God! Samuel L. Jackson maakte de segregatie van dichtbij mee. Dat maakte hem op jonge leeftijd een activist voor de zwarte gemeenschap in de US. In *The Negotiator*, vals beschuldigd van moord en verduistering wordt hij ten onrechte tot gevangenisstraf veroordeeld. In een wanhopige situatie ontvoert hij enkele mensen in een poging tijd te winnen om zijn onschuld te bewijzen...

Wie op zoek gaat naar waarom deze acteurs de rollen aangeboden krijgen, en deze willen invullen, heeft met het historisch revisionisme de verklaring in handen, aangezien men aandacht besteedt aan een realistischer beeld (cynischer, grimmiger, gewelddadiger) van het Amerikaanse Wilde Westen. Dit beeld houdt rekening met hoe écht verschrikkelijk Indianen en slaven werden behandeld. Maar ook met de reactie van voormalige slaven. Eeuwen van onderdrukking lieten zich niet zomaar ongedaan maken. Blanken waren uitermate bevreesd dat zwarten wraak zouden nemen. Die angst reageerden zij af met nog meer bruto geweld. Fanatieke genootschappen als de Ku Klux Klan en de White Brotherhood namen een loopje met verdraagzaamheid, gelijkberechtiging en democratische en humanistische principes. Deze enggeestige extremisten willen niet anders dan rond Amerika een witte vestingmuur bouwen. De idee van suprematie, geen ideologieën te hebben maar er een te zijn, dát is het lot van de Amerikaanse natie. De basis daarvoor moet gevonden worden in het wijdverspreide geloof dat het land uniek is, uitzonderlijk en onschuldig wit. Het gevoel deel uit te maken van een voornamelijk door het Christendom geïnspireerde geloofsgemeenschap is zo intens, dat het als een scheidingslijn tussen

Noord en Zuid loopt enerzijds en anderzijds tussen degenen die vasthouden aan de gangbare ideeën rond immigratie, ras, huidskleur en religie en degenen die door die opstelling naar de achtergrond verdrongen worden.

Waar zijn de zwarte cowboys?

Ik keer terug naar de vraag uit de titel, waar zijn de zwarte cowboys? Laten we niet wollig doen en om de hete brij heen draaien. De zwarte cowboys zijn uit de geschiedenis weggeschreven. Wat Hollywood, en in casu blanke filmmakers, in Amerika presenteren is klassiek, puur en onversneden racisme. Dit racisme en vooral de manieren waarop én blank én zwart het bestrijden zet zich door tot in onze cinemazalen. Regisseurs, acteurs, scenarioschrijvers en producers vertalen het racisme tot in bruikbare scripts. Master Chief Petty Officer Carl Brashear werd lang bespot en slecht behandeld maar vastbesloten om racisme te overwinnen wilde hij de eerste Afro-Amerikaanse meesterduiker van de Amerikaanse Marine worden. Cuba Gooding Jr. kreeg voor zijn prestatie in de verfilming (*Men of Honor* (2000)) terecht een nominatie als beste acteur bij de BET Awards! Een ander voorbeeld van zijn engagement is *Selma* (2014), een historische dramafilm gebaseerd op de stemrechtenmarsen van Selma naar Montgomery uit 1965. Controverse en kritiek, natuurlijk, gingen naar de historische onnauwkeurigheid “alleen maar omdat de makers dachten dat het een beter verhaal zou opleveren. In *Selma* wordt een vals verhaal naar voren gebracht, Amerikaanse blanken zijn hopeloos besmet met racisme en zwarte mensen én kunnen én moeten op zichzelf vertrouwen.” Sommigen zullen dit overdreven vinden maar ik aarzel niet om hen terug te fluiten. Hierna zal ik uitleggen waarom...

Het is niet zo dat nu plots blank en zwart de beste maatjes zijn,

zwarten hebben nog steeds het statuut van vreemdeling in eigen land. Omdat zij in opstand komen is de repressie harder en alhoewel beide gemeenschappen toenadering tot de andere zoeken vertonen zij de neiging om zich op eenzelfde manier terug te plooiën. Zwart reageert met “wat wij zelf doen doen wij beter”, blijven wonen in eigen buurten ondanks de omringende armoede en geweld en de existentiële bedreiging door gentrificatie. Blank verwijst graag naar de excessen in de zwarte gemeenschap (criminaliteit, taal- en drugsgebruik) maar heeft geen oog voor de eigen buitensporigheden. Die waren er al heel vroeg: onverdraagzaamheid, uitbuiting, verdruk-

Cuba Gooding Jr. vs. Robert De Niro in *Men of Honor*

king en weinig aandacht voor de ander zijn de problemen. Blank sluit zich op achter hoge muren en sociaal-economische herstelmaatregelen, zoals positieve discriminatie, die de zwarte bevolking tenminste het recht op menselijke waardigheid zou geven, mogen er zijn maar zonder dat de fundamentele machtsstructuren in het gedrang komen.

Vandaag is de zwarte bevolking van Amerika zich bewust van het sterke verhaal dat zij mee heeft geschreven. Maar men kan moeilijk het feit negeren dat zwart in confrontatie (en dit mag men zeer breed interpreteren) met blank, ook als het over het eigen geschiedkundig verhaal gaat, de andere kant opkijkt. *Concrete Cowboy* (2020), is een film over een rebelse tiener die de zomer moet doorbrengen bij zijn vervreemde vader in Noord-Philadelphia. Daar ontdekt hij de levendige stedelijke cowboy- subcultuur van de stad. Dan zou je toch denken dat hoofdrolspeler en medeproducer Idris Elba nadrukkelijk enkele deni-

Concrete Cowboy: Idris Elba en Caleb McLaughlin

greende scènes voor zwarten zou weigeren te draaien? Zelfs in verband met de kwestie om een stukje verloren gaande zwarte geschiedenis van de vergetelheid te redden, worden de Hollywood-disciplineregels gehandhaafd. Zwarten worden nog steeds weggezet als dom: met nieuwe sneakers de stallen uitmesten? Een andere scene bestaat eruit zwarten belachelijk te maken, onbekwaamheid toe te schrijven: met schop na schop de mest naar buiten buiten dragen terwijl kruiwagens werkloos staan te wachten ...! Hoe weinig nieuw is dit alles.

Door deze machinaties (filmische toezeggingen?) is het niet de zwarte bevolking die profijt trekt van een sterk verhaal. Met *Concrete Cowboy* wilde regisseur Ricky Staub ons een blik gunnen op een vergeten stuk van de Amerikaanse samenleving. En ik begrijp wel de argumenten die zouden zijn aangevoerd om te verklaren waarom de film niet dieper ingaat op waarom zwarten het recht niet hebben om zelf hun lot te bepalen maar zichzelf die rechten ontkennen omdat het natuurlijk recht van Hollywood moet zegeviereren? Hollywood, dat is showbizz, entertainment. Daaruit zouden wij blijkbaar moeten afleiden dat hoogdravende thema's weliswaar voldoende stof leveren voor talrijke suc-

cesvolle producties maar die alle één belangrijk gemeenschappelijk kenmerk vertonen: er wordt in geen enkele film of televisiereeks bewijs aangedragen ter ondersteuning van wat iedereen kent als evidente waarheid, dat Hollywood bewijzen achterover drukt van ondeugden, schandalen en misdaden door middel van oppervlakkige scenario's of een

bevooroordeelde presentatie van de story-line.

Van Jackie Brown tot Turner-Smith

Het zou toch niemand mogen ontgaan, dat de hoofdrolspeelster in *Jackie Brown* (1997) een zwarte stewardess is die geld smokkelt. Buiten het medeweten van iedereen is Brown van plan het geld een keer voor zichzelf te houden. Volgens alle normen is de rechtvaardiging voor deze diefstal aannemelijk. Jackie Brown wil immers een beter leven voor zichzelf. Quentin Tarantino wilde graag Pam Grier in de hoofdrol, dat is natuurlijk zijn volste recht, maar zou de film minder succesvol zijn geweest mocht Jennifer Aniston (blank, blond) in de rol zijn gecast? Men stelt in alle ernst aan Channing Tatum voor om als John Cale de zwarte president Jamie Foxx te redden in *White House Down* (2013) maar tegelijk gaat men vrolijk voorbij aan het feit dat, toch weer, een blanke aan wie zojuist zijn droombaan is geweigerd, toch nog de voor de hand liggende

heldhaftigheid aan de dag legt en in één klap zijn dochter, de president en de wereld redt!

Men moet wel heel erg zijn best doen om niet te begrijpen dat Matthew Perry als Ron Clark in *The Triumph* (2006), die als blanke leraar de leerlingen van de lastigste, multi-culturele klas toch weet te motiveren, op de gebruikelijke wijze de denktrant van Hollywood naar voren brengt. Het vergt heel wat goedgelovigheid om het succes alleen maar toe te schrijven aan het kunnen van Ron Clark. Zou een zwarte leraar met eenzelfde ingesteldheid, humor en kunne níét hetzelfde bereikt kunnen hebben? En dan niet in een klas met een stel zwart ongeregeld maar met vuilbekkende blanke nozems? Met meer christelijke naastenliefde krijgt Sandra Bullock in *The Blind Side* (2009) een platform om onze traditionele waarden van woorden om te zetten naar daden. Zij adopteert Michael Oher (een arme zwarte jongen) waarna met groot succes diens carrière als footballspeler volgt. Het hoeft geen verbazing te wekken dat Miss Bullock de Oscar won voor beste vrouwelijke hoofdrol... Maar men probeert de kloof tussen blank en zwart te dichten door simpelweg de zaken om te draaien.

Blackwashing van een historische figuur, Jodie Turner-Smith als Anne Boleyn, geniet misschien actieve steun in kringen die diversiteit enthousiast accepteren, maar hoe men met bijtende kritiek reageerde op *Save The Last Dance* (2001) laat toch weer toe te stellen dat wij bij de afkeuring van de relatie tussen een blank meisje en een zwarte jongen geconfronteerd worden met diepgewortelde kortzichtigheid van een maatschappij.[5] In Hollywood is een interracial stel überhaupt ondenkbaar. Nog nooit is in een Amerikaanse mainstreamfilm een seks-scène tussen een Afro-Amerikaanse man en een blanke vrouw getoond. Met de Cubaanse Eva Mendes (noch blank, noch zwart) als leading lady in *Hitch* (2005) naast Will Smith vond regisseur Andy Tennant de gulden middenweg. Het toont echter het impliciete *rasdenken* van Hollywood.

Natuurlijk, Tom Cruise (*Mission Impossible*) en Bruce Willis (*Die Hard*) hebben ook goede resultaten

Jodie Turner-Smith (in TV-miniserie *Anne Boleyn*) en Anne Boleyn

in het redden van de wereld maar zal een zwarte James Bond in een nobele poging de wereld te verdedigen tegen blank gespuis, dat ook mogen omleggen? Hij is tenslotte *licensed to kill* ...

[1] Terry Eagleton, Engelse literatuurtheoreticus, criticus en politiek intellectueel. Citaat (vertaald) komt uit *Ideology, an introduction* (1991)

[2] Wanda Hale, oprichter/ster van de NYFCC, New York Film Critics Circle. Deze award is de oudste die door filmcritici in Amerika wordt uitgereikt en een van de meest prestigieuze.

[3] Zie bijvoorbeeld *The Party*, (USA 1968) van Blake Edwards: de Indiase acteur, Hrundi V. Bakshi, vertolkt door Peter Sellers (Engelers kan niet), reist van Bollywood naar Hollywood om het te maken in de Amerikaanse cinema...

[4] Dinesh D'Souza, is een Indiaas-Amerikaanse rechtse politieke commen-

tator, provocateur, auteur, filmmaker en complottheoreticus.

[5] Zie recent de controverse omtrent *Lightyear* (2022), de bazin van Buzz Lightyear, Alisha Hawthorne, vindt een vrouwelijke levenspartner. De kus tussen beiden van amper 1 seconde zorgt ervoor dat de film verboden is in een aantal landen. Het is een animatiefilm ... Alisha heeft een donkere huid, is lesbisch en heeft een kind ... ach ...

De hele Bijbel in minder dan zestig seconden door **Andrew Bradley**

Verteld door 'Mrs. Betty Bowers' (Deven Green)
vertaald door René van Elst

Dit is de vertaling van de tekst van een YouTube-video met de titel *The Whole Bible In Less Than 60 Seconds*, de URL is <https://www.youtube.com/watch?v=4GNE-NB25rY>

Biljoenen jaren lang zat God in het donker. Uiteindelijk schoot hem iets te binnen: hij kon licht scheppen! En een man! Maar hij vergat een vrouw te scheppen. Overdoen! De nieuwe vrouw en man hebben twee zonen. (Vraag maar niet waar de kleinkinderen vandaan kwamen.) Na zes dagen moest de niet-zo-almachtige een dutje doen. God zijn is geen voltijd baan. (En dat zie je.) Toen hij wakker werd, ontdekte hij dat de programmering van zijn schepping slordig was geweest. Maar als God in de toekomst had kunnen kijken, zou hij met Noach begonnen zijn in plaats van met Adam. Helaas geeft God nooit toe dat hij iets fout heeft gedaan. Hij creëert alleen maar foute mensen. Een prima excuus om een ieder die zijn wetten breekt, te straffen. En zo, nadat God alle mensen op de wereld had laten verdrinken en iedereen in Sodom had gestenigd, kwam hij er eindelijk aan toe om Mozes te vertellen wat die wetten waren. Maar God had de mensen geprogrammeerd om er zich niets van aan te trekken. Dus deed hij het enige verstandige ding: hij doodde zichzelf. Na 48 uur ging de dood God vervelen en hij vluchtte naar een heelal waar hij het echt prettig vindt; 2000 jaar later spookt hij nog steeds bij ons rond. Gods liefde is onvoorwaardelijk. Maar hij zal je MARTELEN als het niet wederkerig is. En hij probeert je om te kopen met de hemel, die tjokvol zal zijn met zijn vervelende schepselen die wij hier op aarde vermijden. Eeuwigdurende verveling. Wij zullen God de schuld geven; hij geeft ons natuurlijk de schuld. - - - - Heel grappig, God! Steek de zon weer aan... nu!

WERELDS NIEUWS

door *René van Elst*

De Vrije Gedachte, een staatsgevaarlijke club?

Bij het via Google zoeken van gegevens over één van onze vroegere voorzitters, Jan Gerhard Rausch, stuitte ik op scans van een brief plus rapport, gestuurd door het waarnemend hoofd van de B.V.D., A. Kuipers, aan "Alle Verbindingen".

De URL is: <https://www.inlichtingendiensten.nl/groepen/neg1967.pdf>

Uit de pagina <http://www.stichtingargus.nl/bvd/politie/verbindingen.html> leid ik af dat met die 'verbindingen' de verschillende korpsen van de gemeente- en rijkspolitie werden bedoeld.

Andries Kuipers was hoofd van de B.V.D. in de periode sept. 1967–januari 1977 en voordien waarnemend hoofd, zoals blijkt uit de brief, die gestempeld is met de datum 7 juli 1967. De B.V.D. was de Binnenlandse Veiligheidsdienst, opgericht in 1949, ressorterend onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken en in 2002 omgevormd tot de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (A.I.V.D.).

Wikipedia vertelt ons dat de dienst gedurende het grootste deel van haar bestaan gericht was op de bestrijding van het communisme, dat in de Koude-Oorlog-periode werd gezien als het grootste gevaar dat de democratische rechtsorde bedreigde. De dienst spioneerde niet in het buitenland, maar verzamelde gegevens over binnenlandse (mogelijk) staatsgevaarlijke personen en extremistische stromingen, zonder zich daarbij te beperken tot communisten en staatsvijanden.

De brief refereert aan een overzicht dd. 1 juni 1966 van een aantal 'niet-extremistische, overwegend links-extreme groeperingen', waarover volgens Kuipers bij de 'verbindingen' behoefte aan informatie bestond. Bijlage bij de brief is een geactualiseerde versie van dat overzicht in de vorm van op klassieke schrijfmachines getypte a4-tjes, waarvan de paginanummering loopt tot en met 105 (er zijn minder scans want klaarblijkelijk zijn blanco pagina's wel genummerd maar niet gescand).

Dat dit document door Google werd opgehoest bij het zoeken naar informatie over de heer Rausch, komt doordat diens naam erin wordt genoemd en wel op de laatste pagina, als onderdeel van drie pagina's informatie over – inderdaad – de vereniging De Vrije Gedachte. Onze club was de hekkensluiter in dit document, dat achtereenvolgens aandacht besteedde aan pacifistische en links-socialistische groepen, aan bepaalde vakbewegingsorganisaties (niet de wijd en zijd bekende vakverenigingen), en aan 'diversen' waaronder DVG. Onder het hoofdje 'Vakbeweging' wordt trouwens de Studentenvakbeweging genoemd, waarvan onze Anton van Hooff in 1963/64 voorzitter is geweest; namen worden in het desbetreffende deel niet genoemd. In het stuk over DVG wordt echter het voltallige bestuur – van 1964 – met naam en

woonplaats genoemd. Opgemerkt wordt dat ieder dogma, zowel kerkelijk als politiek, door DVG verworpen wordt en dat daardoor een gelijktijdig lidmaatschap van DVG en CPN (de Communistische Partij van Nederland) niet verenigbaar lijkt; toch zijn er wel communisten lid van de vereniging. Daar wordt door DVG geen bezwaar tegen gemaakt, mits de communisten geen pogingen doen hun denkbeelden bij andere leden ingang te doen vinden, aldus het rapport.

Verder is de gegeven informatie over onze club als zakelijk te beschouwen. De 'verbindingen' kunnen er niet uit opgemaakt hebben dat wij staatsgevaarlijk waren. Zijn we ook nooit geweest natuurlijk. Wilt u meer bijzonderheden weten, dan verwijs ik u naar de bovengenoemde link.

Heeft u interessante aanvullende informatie, dan horen wij het graag.

Britney Spears gelooft niet meer

OnlySky is een seculiere Amerikaanse site waarop onder meer de voor onze lezers bekende Hemant Mehta en Joseph McKenna publiceren; Dale McGowan (schrijver van o.a. *Atheism for Dummies*) is de hoofdredacteur.

Hemant Mehta meldde op 6 september jl. op OnlySky dat **Britney Spears** (foto z.o.z.), de bekende Amerikaanse popzangeres, danseres en actrice (of moet je nu popzanger, danser en acteur zeggen?), niet langer in God gelooft. Zij zei in een inmiddels verwijderde audio-clip op Instagram: "Ik geloof niet meer in God wegens de manier waarop mijn kinderen en mijn familie mij behandeld hebben. (...) Ik ben een atheïst, mensen!"

Mehta wijst erop dat haar verklaring de onjuiste vooroordelen weerspiegelt die christenen nogal eens hebben omtrent mensen die stoppen met geloven in God. Vaak wordt zomaar aangenomen dat

iemand die zijn geloof verliest iets slechts is overkomen en wat Spears heeft gezegd, draagt ertoe bij om dat vooroordeel in stand te houden. Het komt wel voor dat iets onaangenaams iemand ertoe brengt om vragen te stellen over het eigen geloof, maar echte afvalligheid is het resultaat van veel kritisch denken, aldus Mehta, vrij door mij vertaald. Spears geeft zo voeding aan het oude idee dat atheïsten door ellende ontstaan in plaats van door nadenken. Overigens heeft zij al verschillende religies 'geprobeerd'; daarom denkt Mehta dat zij vooral geloofde dat geloven een deugd is en een kracht ten goede, dus dat we moeten *gelooven in geloof*.

Boeren eruit, moslims erin!

De website 'de Kanttekening' meldde – eveneens op 6 september – dat een dominee van de Hervormde Kerk in het Gelderse Elspeet, **Marinus van Kooten**, in een nieuwsbrief het in uiterst rechtse kringen oprukkende idee verspreidt dat boeren plaats zullen maken voor asielzoekers uit moslimlanden en dat Nederland verwordt tot een 'islamitische staat'.

Het schijnt allemaal te komen door geloofsafval: "wanneer Gods Woord niet meer gehanteerd wordt, moeten we voor land en volk het ergste vrezen. Wie God verlaat heeft smart op smart te vrezen." Volgens van Kooten valt er weinig goeds te verwachten van een overheid die niet "niet de Bijbel, maar Brussel als leidraad" hanteert.

Ik geef dit maar eenvoudigweg zo door; u mag er uw eigen (vrije) gedachten over laten gaan.

Geen persoonsinformatie naar de kerken!

Nu.nl meldde op 7 september jl. dat de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) de Nederlandse overheid heeft geadviseerd te stoppen met het delen van persoonsgegevens met kerken. De gegevens van ongeveer vijf miljoen Nederlandse kerk-

leden worden nu automatisch met kerken gedeeld.

Volgens de AP dient het doorgeven van persoonsgegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP) aan de kerken geen algemeen belang en is het niet noodzakelijk. Het is daarom in strijd met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en moet stoppen, zo stelt de toezichthouder. Een belangrijk punt daarbij is dat de kerkleden nooit toestemming hebben gegeven voor het delen van hun gegevens.

Bepaalde organisaties krijgen toegang tot de BRP voor bepaalde overheidstaken of als zij een groot maatschappelijk belang dienen. Daarbij valt te denken aan de gemeenten, pensioenfondsen of notarissen. De AP vindt dat kerken niet in dat rijtje thuis horen.

Als de overheid wil doorgaan met het doorgeven van de gegevens, dan moet zij daarvoor toestemming hebben van de personen zelf, vindt de AP, en het moet vaststaan dat die zich niet gedwongen voelen toe te stemmen.

Het scheiden van kerk en staat blijkt steeds weer een moeizame aangelegenheid te zijn...

Geen scheiding van Church en King...

In Groot Brittannië is de monarch tevens hoofd van de Anglicaanse Kerk (met onder hem/haar de aartsbisschop van Canterbury). De nieuwe koning Charles III heeft die functie uiteraard van zijn moeder geërfd en draagt nu de fraaie titel 'Defender of the Faith'. De eerste Engelse/Britse monarch met die titel was Hendrik de Achtste. Ook is Charles koning 'by the Grace of God', door Gods genade.

In zijn toespraak tot de natie op 9 september sprak Charles liefdevol en dankbaar over zijn gestorven moeder, haar toewijding en dienstbaarheid. Haar geloof, waarvan steeds wordt gezegd dat het diep was, kwam alleen even impliciet aan de orde;

zijn eigen geloof wat explicieter. Hij sloot af met een regel waar ook in eigen land wenkbrauwen vragend bij werden opgetrokken: "May flights of Angels sing thee to thy rest." Gelukkig geeft de Manchester Evening News hier toelichting bij. Het gaat om een citaat uit 'Hamlet' van Shakespeare. Aan het slot van het stuk, als bijna iedereen dood op het toneel ligt, zegt Horatio, nadat ook zijn vriend Hamlet gestorven is: "Good night, sweet prince. And flights of angels sing thee to thy rest."

dat ook volgens haar in een citaat niet "n-woord" zou mogen staan als die term niet gebruikt is, omdat citaten volgens de journalistieke code volledig moeten zijn.

Intussen heeft Maarten in het NOS Nieuws van 16 september op het internet (URL: <https://nos.nl/artikel/2444821-npo-wil-actie-naar-aanleiding-van-uitlatingen-ongehoord-nederland>) een citaat

gevonden dat doet vermoeden dat Margo Smit haar invloed heeft doen gelden. In dit nieuwsbericht wordt gemeld dat Raisa Blommestein in een uitzending van de omroep Ongehoord Nederland heeft gezegd over beelden van zwarte mensen die witte mensen in elkaar slaan, dat "je ziet dat blanken in elkaar worden geslagen door negers. Dat zien we overigens op grote schaal, dit soort filmpjes die worden gedeeld op het internet." Vanuit de Raad van Bestuur van de NPO is gevraagd om maatregelen, omdat in de bedoelde uitzending sprake is van "aanzet tot geweld of haat jegens een groep of lid van een groep." Ik schrijf dit op 16 september; als u dit leest zijn er wellicht verdere ontwikkelingen in deze zaak geweest. Het gaat mij op dit moment alleen om de correctheid van het citaat; het is niet 100% zeker dat die aan Maarten te danken is, maar we kunnen hem in ieder geval complimenteren met zijn succesje bij de ombudsman.

En dan nog even dit...

De website Nieuwspaal meldde op 20 september dat SGP fractievoorzitter Kees van der Staaij aan het kabinet heeft laten weten dat de Miljoenennota die op Prinsjesdag werd gepresenteerd, akkoord is bevonden door Jezus. Die zou e.e.a. nog wel moeten voorleggen aan Zijn Vader, maar diens zege werd wel verwacht. Laat ik hier maar bij vermelden dat Nieuwspaal een satirische website is.

De Scientology "Kerk" verstuurde op 30 augustus een juichend persbericht dat na jarenlange afwijzingen de Belastingdienst de ANBI-status heeft toegekend aan de Scientology Kerk Amsterdam. Helaas is dit geen satire. Meer hierover in het artikel van Bart Collard op p. 27 van dit blad.

Het gebruik van de term "n-woord"

Collega Maarten Gorter heeft in het vorige nummer (p. 32) aandacht besteed aan het gebruik van de term "n-woord" (in plaats van neger, nikker, negro of nigger) in de media. (Vroeger werd ook wel over 'zwartjes' gesproken, en dan ging het niet over de bekende schoenenzaak. Maar dat terzijde.) Maarten heeft er terecht op gewezen dat een journalist die een spreker citeert, gewoon moet weergeven wat de betrokkene gezegd heeft, ook al is zo'n gewraakt woord gebruikt, in plaats van dat te vervangen door "n-woord". Desgevraagd door Maarten liet de ombudsman van de NPO, Margo Smit, weten

Vrijheid van meningsuiting onder druk

Hof ziet geen belediging Indische Nederlanders in ingezonden brief
door **Rudy Schreijnders**

Brieven

Het Parool
22 12 2020

Daders en slachtoffers

Anne van Mourik en Roel Frakking vragen zich af in hoeverre daders en slachtofferschap een rol spelen bij het beoordelen van de geschiedenis (HHW van zaterdag). Zo vindt Hans Moll, voorzitter van de Federatie van Indische Nederlanders, dat het lijden van de Indonesiërs het slachtofferschap van de Indische Nederlanders niet mag wegdrukken. Dat kan immers leiden tot het vergoelijken van Indonesische gruweldaden.

Hoe zouden wij reageren op een Duitse geschiedschrijver met een vergelijkbare redenering? Het lijden van de Nederlanders mag het slachtofferschap van de nazi's niet wegdrukken. Dat kan immers leiden tot het vergoelijken van Nederlandse gruweldaden. Het gaat er uiteindelijk om wie aan de goede kant van de geschiedenis stonden: dat waren de Indonesische vrijheidsstrijders en de Nederlandse verzetsstrijders. Als we vanuit dat perspectief naar de geschiedenis kijken, komt vanzelf bovendien wie slachtoffer was en wie dader. Zelfs als onder de daders veel slachtoffers vielen.

Rudy Schreijnders, Maarssen

Op 22 december 2020 stond de **hierboven afgebeelde ingezonden brief** van mijn hand in *Het Parool*. Ik stuur wel vaker een ingezonden brief naar een krant en vind het altijd leuk om als vrijdenker mijn mening terug te vinden in de krant. Ik kom uit een journalistieke dynastie: mijn vader is jarenlang – onder de naam Gert Stants – chef binnenland bij *Het Parool* en het *Algemeen Dagblad* geweest en mijn broer heeft geruime tijd op de sportredactie van *de Volkskrant* gewerkt. Ik wil na mijn studie Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam geen familiebedrijf beginnen en kies voor een andere carrière: ik haal mijn communicatiediploma's en ga aan de slag als (pers)voorlichter en later hoofd communicatie (onder andere

bij het Centraal Bureau voor de Statistiek en de vrijwilligersorganisatie Humanitas). Dankzij mijn vader en mijn broer weet ik precies wat journalisten willen en hoe je hen het beste kunt bereiken.

Half juni 2022 valt er een brief van het Gerechtshof Amsterdam op m'n deurmat. De Federatie Indische Nederlanders (FIN) verlangt in een artikel 12-procedure*) vervolging van mij. De Federatie is deze procedure gestart omdat ze het niet eens is met het besluit van de officier van justitie om mij niet te vervolgen voor groepsbelediging of het aanzetten tot haat (artikel 137 c en d van het Wetboek van Strafrecht). In hun ogen heb ik de Indische Nederlanders in mijn ingezonden brief namelijk beledigd omdat ik hen gelijkstel aan nazi's. Ik krijg de gelegenheid me op een zitting van het hof te verdedigen tegen die klacht. Ik lees in de meegestuurde stukken dat het Openbaar Ministerie reeds twee maal de klacht van de FIN geseponeerd heeft: er staat in mijn ingezonden brief namelijk niets beledigends en al helemaal niet dat ik Indische Nederlanders gelijkstel aan nazi's. Zowel plv. Hoofdofficier van Justitie Mr. J. Steenbrink als advocaat-generaal Mr. A.P. Hendriks wijzen erop dat ik gebruik maak van een vergelijking als stijlmiddel om een discutabele redenering duidelijk te maken. In die vergelijking komt een nazi voor.

Je zou zeggen: twee keer een tik op de vingers krijgen, da's wel voldoende, maar nee de FIN dwingt het gerechtshof Amsterdam nogmaals aandacht te besteden aan hun klacht omdat de rechters niet kunnen weten welke betekenis ik in mijn ingezonden brief aan mijn woorden geef. Ik ben immers nog nooit gehoord, sterker nog: ik weet van niets.

Op donderdag 21 juli kom ik samen met mijn partner keurig op tijd aan bij het nieuwe **Paleis van Justitie op het IJdok**, waar onze bagage door de scanner gaat en we onze opvouwbare paraplu's moeten afgeven: ze zijn blijkbaar bang dat we de klager er een mep mee willen verkopen. Drie kwartier te laat arriveert de vertegenwoordiger van de FIN, die naar de verkeerde locatie, de Parnassusweg, was gegaan, en kan de zaak eindelijk beginnen.

Tegenover mij neemt Michaël Lentze, bestuurslid van de FIN, plaats. Hij kan geen machtiging overleggen, maar mag die binnen een paar dagen alsnog aan de griffie sturen. De voorzitter van het hof wil de vertegenwoordiger van de FIN het woord geven, maar die heeft zich daar niet op voorbereid (hij moest op het laatste moment invallen?) en dus zeg ik dat ik een weerwoord gereed heb liggen en die tekst mag ik voorlezen (en mijn print aan de griffier geven zodat ze niet hoeft mee te schrijven). Ik lees voor:

"Ik wil mijn verweer graag beginnen met een formeel punt: over de wijze waarop een ingezonden brief in de krant komt te staan, heb ik als brieveschrijver geen enkele zeggenschap. De brievenredactie kan met de toegestuurde tekst doen wat ze wil: plaatsen, niet plaatsen, inkorten, iedere verandering is mogelijk en afhankelijk van de beschikbare

ruimte in de krant. Het is dus niet zo dat er overlegd wordt met de schrijver van de ingezonden brief over de uiteindelijke versie. Mijn betwiste brief is bijvoorbeeld met een kwart ingekort: de mail met mijn tekst bestond uit 200 woorden, waarvan er 150 geplaatst zijn. Een kwart is dus zonder enig overleg weggelaten. Ik vraag me daarom af in hoeverre de gepubliceerde tekst mij eigenlijk wel aan te rekenen is. Naar mijn oordeel moet de rechtbank bij het klagen over een ingezonden brief standaard antwoorden dat de klacht niet de briefschrijver, maar eerder de redactie van de krant betreft.

Dan inhoudelijk: ik wil er allereerst op wijzen dat de titel van mijn ingezonden brief luidt 'Daders en slachtoffers' (en niet 'Indische Nederlanders en nazi's') wat al een duidelijke indicatie geeft waar de tekst volgens mij en volgens de redactie van *Het Parool* over gaat.

De betwiste passage begint met de retorische vraag: 'Hoe zouden wij reageren op een Duitse geschiedschrijver met een vergelijkbare redenering als van de heer Moll?' De betwiste zinnen (en de kwalificatie nazi) zijn dan ook uitsluitend deze fictieve geschiedschrijver aan te rekenen en niet mij als auteur. De klager zou mijns inziens zich moeten beklagen over deze fictieve Duitse geschiedschrijver: hem of haar leg ik de betwiste zinnen immers in de mond. Ter vergelijking: rechtszaken zijn gevoerd over de verantwoordelijkheid van de auteur voor woorden die uitgesproken zijn door romanpersonages. Het bekendste voorbeeld daarvan is de beroemde zaak tegen Willem Frederik Hermans over het eerste hoofdstuk van zijn roman *Ik heb altijd gelijk*. Het ging eveneens om belediging en er volgde vrijspraak omdat de woorden van een door de auteur opgevoerd personage in zijn tekst niet toe te rekenen zijn aan de auteur. Wat voor een roman geldt, geldt natuurlijk ook voor een ingezonden brief waarin een fictieve figuur wordt opgevoerd.

Tot twee maal toe, zowel door meester Steenbrink als door meester Hendriks, is de klager duidelijk gemaakt dat in mijn ingezonden brief geen vergelijking van nazi's met Indische Nederlanders wordt gemaakt, maar dat er een vergelijking van een fictieve historicus gebruikt wordt

waarin nazi's voorkomen om te laten zien hoe discutabel de redenering van de heer Moll is. Laat ik voor de klager de zaak versimpelen met een rekenkundig voorbeeld: als ik beweer dat 1 staat tot 5 zich verhoudt als 2 staat tot 10, dan kan de klager daaruit toch ook niet concluderen dat ik 1 daarmee gelijkstel aan 2?

De heer Moll schrijft in zijn boek *Sluipschutters in de tuin* uit 2021 dat ik met veel genoegen begon te lezen, op pag. 132: 'de om zijn wreedheid beruchte Kempetai, de Japanse tegenhanger van de Gestapo'. Kijk, hier wordt een directe vergelijking gemaakt, waarvan ik overigens niet weet of een Japanner of een Duitser die vergelijking als beledigend zou kunnen opvatten en de heer Moll zou kunnen dagen voor de rechtbank.

De rechtspraak in Nederland is overbelast: ik lees in *de Volkskrant* van 6 juli jl. dat 1.500 strafzaken niet op zitting kunnen komen wegens een tekort aan rechters. Dan vind ik het een gotspe (om een favoriet woord van mijn Joodse moeder te gebruiken) om zo volhardend deze zaak voor het gerecht te willen brengen. Op geen enkele wijze kan mijn tekst immers zo worden gelezen dat ik nazi's en Indische Nederlanders aan elkaar gelijkstel. Door dat te suggereren word niet alleen ik, maar wordt ook de brievenredactie van *Het Parool* van iets onzinnigs beschuldigd.

In een open samenleving, waarin de vrijheid van meningsuiting één van de belangrijkste pijlers is, is de geijkte weg om iemand van repliek te dienen die zijn mening geeft op de brievenpagina van een krant: reageren met een ingezonden brief. De vrijheid van meningsuiting leidt zo tot een debat in de openbare ruimte en hoeft dan niet verplaatst te worden naar de rechtszaal. Een aantal keren reageerde ik in een ingezonden brief op een mening van een andere brievenschrijver en zag ik na een ingezonden brief een reactie van een andere brievenschrijver in de krant. Om je beklag te doen hoeft niemand mijns inziens richting overbelaste rechtbank te gaan.

Ik heb echter wel kosten moeten maken om hier vandaag aanwezig te zijn: is het mogelijk dat klager ten minste gevraagd wordt mijn kosten te vergoeden? Dat kan door een donatie te doen aan het Haagse Literatuurmuseum: daar zou ik vandaag een dag vrijwilligerswerk doen die hen – nu ik gedaagd word te verschijnen bij de Amsterdamse rechtbank – immers door de neus wordt geboord.

Ik heb gezegd."

Ik zeg er hier maar even bij dat **Hans Moll** voorzitter van de FIN is.

Lentze vindt mijn argumentatie dat ik een fictief figuur de gewraakte woorden in de mond leg, niet overtuigend. De brief past in zijn ogen in een reeks incidenten waarin standbeelden zijn beklad en Indi-

sche Nederlanders onheus zijn bejegend. Zo vat hij het woord 'nazi' ook op. Ik leg uit dat ik het woord nazi bewust heb gekozen: mijn (Joodse) moeder maakte altijd het onderscheid tussen Duitsers en nazi's; de eerste slachtoffers van de nazi's waren immers Duitsers: Duitse Joden en Duitse communisten. Ze wilde nooit het hele Duitse volk verantwoordelijk stellen voor de daden van het nazistische deel van hen. En ik herhaal dat in mijn tekst Indische Nederlanders niet gelijkgesteld worden aan nazi's.

De Advocaat-Generaal krijgt het woord en betoogt, gesterkt door mijn weerwoord, dat mijn woorden in haar ogen niet strafbaar zijn in de zin die bedoeld is in artikel 137 c en d van het Wetboek van Strafrecht. De voorzitter van het hof geeft de FIN in overweging de klacht in te trekken (dat vind ik al een indicatie waar de uitspraak heen zal gaan), maar mocht de FIN dat niet doen, dan volgt de uitspraak over een paar weken. Het bestuurslid van de FIN laat daarop weten dat hij niet in zijn eentje kan besluiten de klacht in te trekken en dat hij de suggestie zal terugkoppelen met het voltallige bestuur van de FIN.

Lentze komt na afloop van de zitting naar me toe en zegt me dat hij had verwacht iemand tegenover zich te vinden die uitgebreid en fanatiek de daden van Indische Nederlanders zou hekelen en zou betogen dat die daden daadwerkelijk te vergelijken zouden zijn met die van de nazi's en niet iemand die de interpretatie van de FIN op een onjuiste lezing van de tekst vindt berusten. Omdat ik mijn weerwoord heb besloten met de oproep het Literatuurmuseum een vergoeding te betalen omdat ik normaal op donderdag daar vrijwilligerswerk verricht, vraagt hij me hoe groot ik de schade voor het Literatuurmuseum inschat. Ook dat vind ik een indicatie hoe deze zaak een einde zal nemen. Al

met al zie ik de uitkomst van de rechtszaak met vertrouwen tegemoet, hoewel ik er rekening mee houd dat het bestuur van de FIN vast blijft houden aan de eis tot vervolging.

En inderdaad, op 4 augustus ontvang ik een mail van Lentze: het bestuur heeft besloten de procedure door te zetten. Dit heeft niet zozeer met mijn uitleg te maken, als wel met het feit dat daarmee jurisprudentie wordt gecreëerd waarmee het kader waarin niet óf juist wel sprake is van strafbare groepsbelediging verder wordt uitgediept. Ik antwoord hem per mail dat ik denk dat de Federatie onderschat wat de impact is wanneer je aangeklaagd wordt voor groepsbelediging. De federatie kan immers risicoloos (en ook kosteloos?) principieel zijn. Gelukkig blijf ik de uitspraak met alle vertrouwen tegemoet zien. Een paar weken later valt een brief van het Gerechtshof Amsterdam in de bus. Daarin staat dat het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens beschermt in artikel 10 de vrijheid van meningsuiting, zeker als het gaat om uitlatingen die in de media zijn gedaan of als bijdrage aan het publieke debat kunnen worden beschouwd. In een democratie geldt verder dat er in beginsel ook ruimte moet zijn voor uitlatingen die kwetsen, choqueren of verontrusten. In een democratie zal uit het kwetsende karakter van bepaalde uitlatingen niet te snel een rechtvaardiging voor een beperking van het recht op vrijheid van meningsuiting mogen worden afgeleid. Het hof acht, mede na mijn uitleg, de kans klein dat een strafrechter mijn uiting als beledigend voor een groep zou beoordelen en evenmin dat die zou worden aangemerkt als het aanzetten tot haat of discriminatie van mensen wegens hun ras. Het valt, naar het oordeel van het hof, niet te verwachten dat de strafrechter tot een bewezenverklaring van enig strafbaar feit zal

komen: de uitlatingen zijn immers in de context van het publieke debat gedaan. Mijn ingezonden brief is een reactie op een eerdere ingezonden brief en kan dus bij uitstek als bijdrage aan het maatschappelijk debat worden beschouwd. Evenmin zal een strafrechter de uitlatingen als onnodig grievend aanmerken. De strafrechter zou niet kunnen komen tot een veroordeling van een strafbaar feit. Het hof is dan ook van oordeel dat er goede redenen zijn in deze zaak geen vervolging te gelasten en wijst het beklag af. Beroep tegen deze uitspraak is niet mogelijk.

Ik slaak een zucht van verlichting. Ik merk bij dit alles op dat de procedure over de klacht tot mijn verbazing al anderhalf jaar liep zonder dat ik daar weet van had. Je zou verwachten dat ik op zijn minst een melding krijg dat er een klacht tegen mij is ingediend en dat het Openbaar Ministerie tot twee keer toe de klacht geseponeerd heeft. Verder vind ik het raar dat zowel het poststuk waarin ik uitgenodigd werd voor de behandeling van de klacht, als de brief met het besluit van het hof, als gewone post en niet als aangetekend stuk is verstuurd. Ik mag me gelukkig prijzen dat ik de brieven heb ontvangen. Dat in de uitnodiging stond dat ik iemand mocht meenemen naar de procedure, bleek, toen het zover was, onjuist te zijn. De griffie hierop wijzen was door slechte telefonische bereikbaarheid daarvan een zaak van enkele dagen geduld.

Hoe dan ook, vooralsnog ben ik de leden van de rechtbank veel dank verschuldigd dat ze mijn vrijheid van meningsuiting hebben laten prevaleren en dat het de FIN niet gelukt is mij de mond te snoeren.

*) Klacht als een verdachte niet wordt vervolgd (noot v.d. redactie)

Harry Ansems en zijn discutabele visie op Teilhard de Chardin

door **Herman Reimes**

Ik kan volledig instemmen met een aantal recente artikelen van Harry Ansems. Dat geldt bijvoorbeeld voor zijn bijdrage in het aprilnummer van 2021 met de titel *Reïncarnatie en wetenschap* en zijn meest recente artikel over normen en waarden in nummer 6 van 'De Vrijdenker' van 2022, waarin hij ethiek als een groepsgebeuren kernachtig benadert. Des te opmerkelijker is zijn stellingname in een artikel, eveneens in nummer 6, waarin hij ontwijkend ingaat op de kritiek van Jan Willem Nienhuys over Teilhard de Chardin. En dat terwijl onze redacteurs Eelko de Vos en Anton van Hooff in 'De Vrijdenker' nummer 3, en Anton van Hooff nogmaals in nummer 4, al corrigerend gereageerd hebben op de mystieke onzin van Teilhard de Chardin.

Het toeval wil dat 'De Vrijdenker' nummer 6 begint met een artikel van mij over *de biochemische processen van het leven*. Het grondthema daarin is dat al het meercellige leven zich voltrekt op basis van de natuurwetten, dus binnen het kader van de aardse wetmatigheden, evenals ons vermogen tot hersenactiviteiten, wat er op neerkomt dat ik getuig van een wetenschappelijk verantwoord materialistisch mensbeeld. Daarom vraag ik me af of Ansems' visie op Teilhard nog voldoende aansluit bij de huidige wetenschappelijke stand van zaken, terwijl ik me dat (zoals reeds opgemerkt) beslist niet afvraag bij zijn heldere verklaringen over de ethiek van het groepsgebeuren. Ik acht het niet onwaarschijnlijk dat Ansems in het verleden diep geraakt is door het boek van Teilhard de Chardin *Het verschijnsel mens* en al doende in de voetsporen van 'het miskende genie' verder is gegaan met het schrijven van zijn eigen boek *De transhumane mens*.

Om de gedachtegang achter mijn veronderstelling te illustreren citeer ik een gedeelte van de introductie van zijn boek: "in een nieuwe transhumane samenleving overstijgt de mens zichzelf. Het bewustzijn heeft bij de transhumane mens een hogere dimensie bereikt, waarbij beperkingen van ruimte en tijd nog maar een ondergeschikte rol spelen. De nieuwe mensheid kent een uiterst sterke psychische verbondenheid; zij voelt en denkt niet langer op individuele basis maar veel meer met de perceptie van een totale, menselijke collectiviteit. Dit boek bevat geen science fiction. Er is gebruik gemaakt van objectieve gegevens uit onder meer bi-

ologie, neurologie, psychologie en informatietechnologie. Er ontstaan een collectief, menselijk geheugen en een collectieve identiteit. De verdere computerisering van de samenleving speelt hierbij een beslissende rol. Dit zal niet ten koste gaan van humane verworvenheden als empathie, vrijheid en zelfverwerkelijking. Immers het kenmerk van de evolutie is dat de echt nuttige en waardevolle eigenschappen altijd behouden blijven."

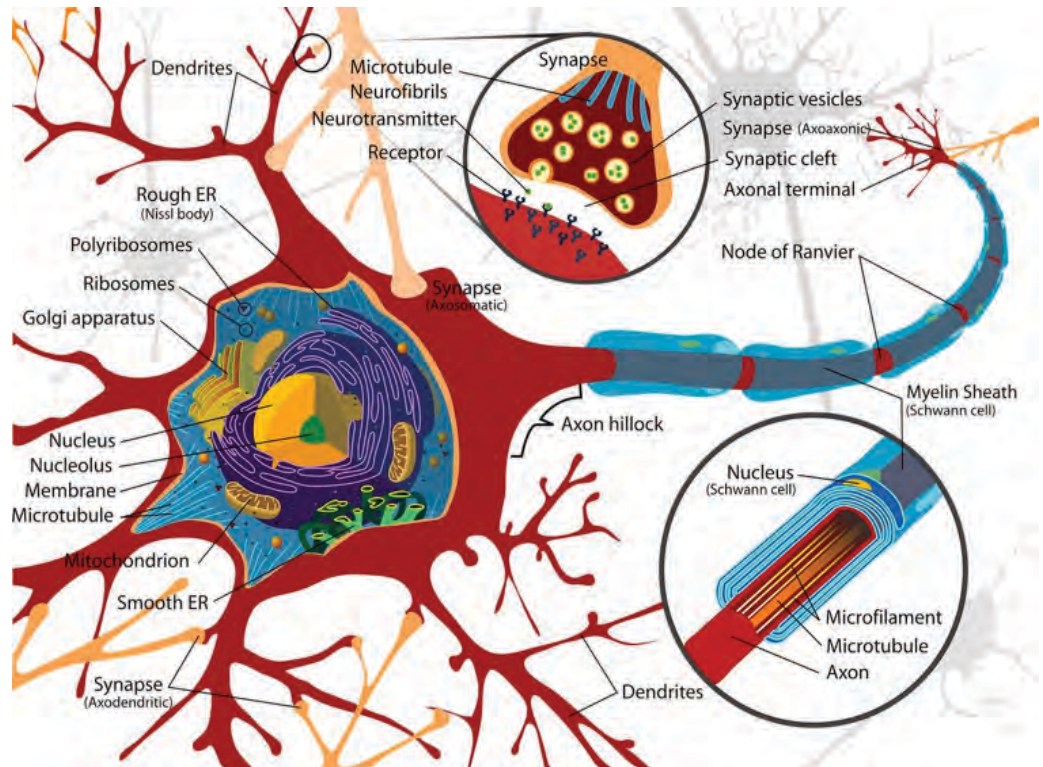
Ja, ik refereer aan het eerste artikel van Harry Ansems, *Teilhard de Chardin, een miskend genie*, waarop de ene na de andere reactie in 'De Vrijdenker' volgde. En ik zie dat Ansems vasthoudend Teilhard volgt, echter zonder zijn visie op het christendom over te nemen. Bovendien geeft Ansems zijn vooruitziende blik op de toekomstige inzet van Intelligent Design en robotisering.

Terug naar zijn controversiële stuk in 'De Vrijdenker' nummer 4: "door de toekomstige ontwikkelingen van de informatietechnologie bereiken we de Omega, de hoogste maat van menselijk bewustzijn. Dat betekent de ontwikkeling van het reflexieve bewustzijn als een nieuwe doorgangsfase – tevens eindfase – in de evolutie." Verder stelt hij: "Ik twijfel niet aan Kurzweil dat hij het gehele punt van transformatie van de mensheid heeft ontleend aan het punt van Omega van Teilhard de Chardin," en tot slot: "dat de evolutie bij het betreden van een nieuwe fase niets weggooit van wat verworven is uit eerdere fase."

Omdat er nogal wat begripsverwarring en misverstand bestaan over de betekenis en de mogelijkheid van het collectief bewustzijn, stel ik hier (in de geest van 'het vrijdenken') aan de orde: de toevoeging 'collectief' werkt evenals 'reflexief' verwarrend, het veronderstelt sturende krachten in de hoedanigheid van energievelden (op grond van bovennatuurlijke wetten) waardoor mensen zich persoonlijk bewust worden en tot overeenkomstige opvattingen en denkbbeelden zouden kunnen komen. Die (veronderstelde) bovennatuurlijke verschijnselen berusten op metafysische krachten die het mensdom collectief (dus gemeenschappelijk) bewust zouden maken. Denk bijvoorbeeld bij een dergelijke collectieve drang, aan de positieve mogelijkheid van vergaande mondiale samenwerking, bijvoorbeeld door ingrijpende herverdeling van welvaart en de massale vernietiging van alle wapens.

Natuurlijk zijn we collectief sterk te beïnvloeden door de media-informatie, de stroom aan lectuur en de uitgebreide kennis van zaken, maar dat resulteert in een vorm van persoonlijke bewustwording. We ontleen onze mogelijkheden tot bewustzijn aan geheugenfuncties en het vermogen om te associëren (zaken met elkaar logisch te verbinden). Dat gebeurt op grond van het functioneren van onze zintuigen (dus via zintuigelijke waarneming) en dat vereist hersenactiviteiten met name door de biochemische processen via signaaloverdracht door neurotransmitters via neuronale banen.

Het gaat hier echter om de informatie die we vanuit de buitenwereld als groep (dus collectief) gezamenlijk kunnen waarnemen, terwijl het tot ieders persoonlijke bewustzijn doordringt. Bijvoorbeeld als een groot flatgebouw hevig in brand staat terwijl sommige bewoners zichtbaar in de vuurzee dreigen om te komen. De verschillende toeschouwers zijn zich dan min of meer gelijktijdig bewust van de noodsituatie, maar ieder van hen ervaart dat op grond van de eigen subjectieve waarneming en de mate van bewustwording. Voor de één is het een spannend schouwspel en voor de ander een traumatische gebeurtenis. Het collectieve element schuilt erin dat meerdere mensen gelijktijdig met een zelfde situatie worden geconfronteerd, maar dat dat bij elk van hen verschillend overkomt in het persoonlijke (individuele) bewustzijn.

Dat volgens Harry Ansems en Teilhard de Chardin de evolutie bij het betreden van een nieuwe fase niets weggooit van wat verworven is uit een eerdere fase is volledig in strijd met voorgaande massa-extensies, de geologische tijdperken, onze evolutionaire voorgeschiede-

nis en het uitsterven van soorten in de huidige tijd. Let daarbij ook op de varianten en overeenkomsten in het DNA van de mensachtigen en de verborgen geheimen van de sturende krachten achter het meercellige leven waarbij we stuiten op de vraagtekens van het alledaagse mysterie. Bovendien is het zo dat gedurende de kindertijd de hersenontwikkeling nog een lange periode in volle gang is en vele ouderen gaan dementeren zodat de mogelijkheden tot bewustwording steeds weer opnieuw voor ieder persoonlijk moeten worden verworven, opgebouwd en geactiveerd.

Al met al lijkt de conclusie terecht dat onze gezamenlijke waarnemingen tot het bewustzijn kunnen doordringen en mogelijk nog lange tijd in het geheugen paraat blijven, hetgeen slechts mogelijk is dankzij een groot scala aan hersenactiviteiten bij de individuele mens. Daarbij kan geen sprake zijn van enige vorm van een metafysische inbreng die zich buiten het kader van de aardse wetmatigheden zou kunnen voltrekken.

Ik ben het dan ook roerend eens met de slotconclusie van Jan Willem Nienhuys in de Vrijdenker van juni 2022: "er is geen enkele garantie dat de menselijke soort het langer zal uithouden dan de gemiddelde soort (vijf miljoen jaar). Het is best mogelijk dat ons veelzijdige zenuwstelsel ons op veel kortere termijn de das omdoet door de combinatie van kortzichtigheid en overbevolking. Als het toch nog goed komt, zal dat niet zijn doordat de evolutie ons de goede kant uit duwt, maar doordat we op tijd over onze eigen genetische schaduw springen en het lot van de mammoet en de reuzenluisaard ontlopen." Persoonlijk denk ik dat we daartoe niet in staat zijn, gezien ons onvermogen om achterhaalde denkbeelden tijdig los te laten en het logisch denken ook volledig op onszelf te betrekken en daar vervolgens ook de vereiste consequenties aan te kunnen verbinden.

Eindtermen

door **Kenneth van Oost**

Het Grondwettelijk Hof van België heeft de nieuwe eindtermen vernietigd. De eindtermen bepalen wat een leerling aan het einde van het schooljaar minimum moet kennen en kunnen. Het Hof stelde dat de nieuwe eindtermen het grondrecht op vrijheid van onderwijs schenden. Het is nu vooral moeilijk om duidelijkheid te vinden voor al die leraren, leerlingen, koepels en onderwijsbesturen. Want indirect gaat dit over wie in Vlaanderen nu de meeste macht in het onderwijs heeft.

Wat voorafging ...

De achtergrond van dit debacle is dat de Vlaamse regering steeds in verband met het onderwijs boven haar stand wilde leven. Vooral de houding van regeringspartij cd&v is verwijtbaar. Na de bekendmaking van vernietiging heeft de partij haar toevlucht gezocht tot een misplaatst politiek opportunisme. Aangezien cd&v [1] deel uitmaakt van de Vlaamse regering en de eindtermen mee goedkeurde, is het totaal onbegrijpelijk dat, toen de Katholieke Onderwijskoepel, die de eindtermen mee onderhandelde en goedkeurde, begon te protesteren, de partij bleef zwijgen. Zij heeft op geen enkele manier de Koepel afgeraden bezwaar aan te tekenen tegen een overeenkomst die ze zelf mee ondertekende. Integendeel, cd&v-voorzitter Joachim Coens en zijn opvolger Sammy Mahdi deden uitspraken als “de eindtermen gingen te ver” en “de uitspraak is een goede zaak. Teveel regelneverij en overheidsbetutteling maken het onderwijs kapot.” We zijn weer bij het verhaal dat in 1878 als een discussie tussen liberalen en katholieken startte (zie “Schoolstrijd” in De Vrijdenker 2021/07), uitmondde in een machtsstrijd (“(Z)onder-wijs” in De Vrijdenker 2022/02) en nu dus een pijnlijk vervolg kent.

Katholieken

Sinds 1970 zijn er tussen liberalen en katholieken in Vlaanderen en in België geen al te grote problemen geweest. Al moet natuurlijk direct erkend worden dat er ruzies waren. Er waren bedrog en achterklap terwijl men naar buiten toe de indruk wekte aan zijn gemeenschapsvormende maatschappelijke plicht te voldoen. Het is niettemin duidelijk dat de katholieken zich destijds niet hebben laten leiden door de rede, maar wel door hun eigen belangen. De katholieken, in die tijd de CVP [2], hebben altijd al begrepen, beter dan de liberalen, dat een democratie zichzelf niet zomaar in stand houdt.

Het is een intrinsieke zwakte van de liberale samenleving dat zij van binnenuit kan worden ondermijnd. Een democratie zal nooit goed zijn tot alles en iedereen door het systeem zelf ondersteund, beschermd en van alle behoeften en middelen voorzien zal zijn. Dat dan sommige groepen het democratische systeem buiten de eigen sociale, culturele en religieuze kring kunnen houden en zichzelf ondemocratisch kunnen organiseren, mag dan als een democratisch recht gelden maar als wij het van nabij bekijken zien we toch duidelijk een gebrek aan motiverende samenlevingsopbouw. Dat katholieken dit als geen ander weten te beheersen maakt de situatie met de vernietiging van de eindtermen duidelijk.

De drie volgende punten laten zien hoe problematisch de toestand

is waarin het Vlaams onderwijs zich bevindt.

In de eerste plaats is het Katholiek Onderwijs in Vlaanderen de grootste onderwijsverstrekken- de koepel. En terwijl de secularisering en de ontkerkelijking snel toenemen, wil 90% van de ouders dat hun kind een levensbeschouwelijk vak aangeleerd krijgt. Maar dat hoeft niet per se godsdienst te zijn. Godsdienstbeleving maakt voor velen niet langer deel uit van hun leefwereld. Dus, waarom blijven ouders kiezen om hun kinderen naar het KO te sturen? De simpelste verklaring zou natuurlijk zijn dat de andere onderwijsnetten onvoldoende middelen ter beschikking hebben om concurrerende leerplannen en onderwijsmethoden aan te bieden. Dat is echter zeker niet zo, het gesubsidieerd officieel en gemeenschapsonderwijs heeft de nodige (financiële) middelen om ook een succesvol pedagogisch perspectief te realiseren. Dus, waarom blijft het KO zo machtig onder mensen?

De mensen geloven niet langer wat door de EU, Kerk, media, parlement en rechtsstelsel als antwoord op onze levensvragen wordt gegeven. Vlaamse ouders zoeken dan misschien ter compensatie voor het verlies aan zingeving, aan ethische overtuiging en waarheid, om vervlakking en verpaupering tegen te gaan, een op traditie geschoold onderwijs- en opvoedingsideaal voor hun kinderen. In de huidige sociale context is het onderwijs echter voornamelijk gericht op doelen die in het teken staan van economisch nut, of beter gezegd, in het teken van salaris, geld en werkzekerheid in plaats van zin. Ouders verlangen uiteraard meer. Gelukkig zijn er genoeg scholen, koepels en leraren die zich volwaardig professioneel gedragen en zich met door-dachte netgebonden leerplannen en onderwijsmethoden helder uitspre-

ken over van welke wereld zij dromen. En juist daar, denk ik, zit de reden waarom ouders bereid zijn om hun kinderen desnoods naar een katholieke school te sturen. Binnen het christelijk opvoedings- en vormingsproject krijgt “zingeving” een prominente plaats. Het Katholiek Onderwijs identificeert zich als een “waarden-vol” soort onderwijs. Het is een verhaal van ontmoeten, vertrouwen en verbinden; iedereen krijgt gelijke kansen en ware christelijke Bildung kenmerkt zich door de omgang met culturele tradities, met kennis die de kritische geest van mensen scherper stelt, opdat zij zelf kunnen oordelen wat goed en niet goed is, wat wel of niet de moeite waard is. We hoeven niet te weerleggen dat eerlijkheid, menselijke waardigheid, solidariteit en naastenliefde de waarden en normen zijn waarvan ouders willen dat de scholen die aan hun kinderen meegeven. En waarschijnlijk vinden zij dat op katholieke scholen die waarden en normen consequenter aan bod komen. En dat daartegenover op meer liberale scholen de betekenis, waarde en zin van dergelijke waarden minder expliciet aandacht krijgen en dat daar minder belang aan wordt gehecht. In die zin kan ik ouders begrijpen, die hun kinderen naar een katholieke school sturen. Het christendom/katholicisme zit nog steeds in de buik van het Vlaamse samenleven en ouders vrezen dat met de vergaande individualisering (waar hun kinderen uitge-

Het Grondwettelijk Hof

sproken exponent van zijn) samenhangigheid, beleefdheid, vriendschap, de verbinding tussen mensen verdwijnen en dat enkel egoïsme of narcisme zou overblijven. Het is een conservatieve reflex van mensen die de bestaande situatie willen vasthouden, ook voor hun kinderen.

Ten tweede, met de voormelde structuurherforming heeft de Vlaamse regering duidelijk te hoog gegrepen. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat de eindtermen zo omvangrijk en gedetailleerd zijn dat zij een fundamentele inbreuk vormen op de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van onderwijs. De overheid mag volgens de argumentatie van het Hof nooit een volledig onderwijsprogramma opleggen (en dus in feite controleren). Er is geen sprake van minimumdoelen, alle beschikbare lestijd zou gaan naar het bereiken van de vastgelegde doelen, waardoor er geen ruimte meer blijft voor het leggen van aan de school of onderwijskoepel gelinkte accenten; dat zou de verscheidenheid tussen scholen, koepels en pedagogische inhoud tenietdoen. Ouders hebben dan in feite niet langer de keuze naar welke school zij hun kinderen willen sturen. In de scholen zelf krimpt aldus de ruimte om voor schooleigen pro-

jecten te kiezen en de manier waarop scholen leerlingen willen vormen, wordt uitgesloten uit naam van een of ander ideaal.

Met zijn streven naar een soort staatspedagogie en dus staatscontrole heeft de Vlaamse onderwijsminister Ben Weyts [3], die de toen al omstreden eindtermen wilde doordrukken, de katholieke onderwijsvleugel juist een instrument in handen gegeven om het eigen onderwijs te versterken. Lieven Boeve [4] streeft naar bepalingen die het Katholiek Onderwijs in al zijn aspecten ondersteunen. Het KO wil de onderwijscultuur nog meer “verchristelijken”! Vervolgens gaat het om de praktische uitvoering daarvan. Elke katholieke school en directie, (f)actor en leraar moet zich volgens Boeve kunnen ontwikkelen naar eigen methodologie, patroon, logica en context, waarbij zij zich dan kunnen (mogen?) ontdoen van traditioneel overgeleverde religieuze en morele vooronderstellingen. Daarin herkennen wij, ondanks het vasthouden aan de christelijke boodschap van liefde, de haat jegens andersdenken, jegens het vrije, open, divers, sociaal-individualistische sociale discours. Het KO wil wel nieuwe eindtermen inplannen waarin plaats is voor individualiteit, zelfontwikkeling en -ontplooiing, maar dan op basis van hoe de onderwijskoepel het zelf gepland heeft. Katholieke onderwijsinstellingen willen helemaal niet dat fundamentele waarden en doctrines in gevaar komen, laat staan de maatschappelijke en ideologische macht die er mee samenvalt. Katholiek Vlaanderen heeft het moeilijk met de idee dat iedereen voor zichzelf kan zorgen (ook kin-

deren). Dat leerlingen zich sneller individueel ontwikkelen en in overeenstemming daarmee dus zelfstandiger zijn en denken, moet worden tegengehouden. Katholiek Vlaanderen wilde onder geen beding dat de liberale kant van het politieke spectrum de slag om het onderwijs zou winnen. Het is voor de KO-koepel ondraaglijk dat de liberalen denken het kwaliteitsprobleem in het Vlaamse onderwijs op te kunnen lossen. We zouden mogen veronderstellen dat en het KO en de Vlaamse regering met alternatieven en aanbevelingen de ruimte, die de eindtermen uiteindelijk bieden, zouden proberen uit te breiden om eigen projecten in te passen. Niet dus ...

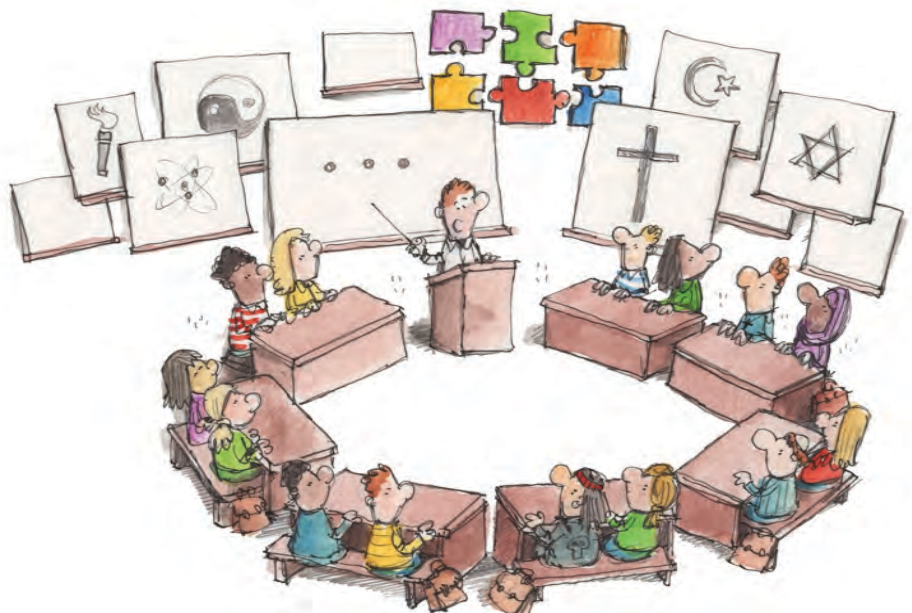
De Vlaamse regering verkoos een krachtmeting voor het Grondwettelijk Hof in de hoop en gelijk te krijgen inzake de eindtermen en de koepels en de 127 andere verzoevende partijen (vooral katholieke scholen en methodescholen zoals Steiner en Freinet) een toontje lager te laten zingen. Het draaide uit op een pijnlijke blamage.

Ten derde, in Franstalig België is het verzet veel meer politiek gekleurd. Ook al heeft de secularisering zich daar sneller doorgezet dan in Vlaanderen, 60% van de Walen noemt zich nog steeds katholiek. Doch politici, voornamelijk de MR (Mouvement Réformateur, Franstalige liberalen) willen af van de lessen godsdienst in het Franstalig officieel onderwijs. Zij zijn van mening dat

de lessen godsdienst en moraal, zoals voorzien in het schoolpact van 1958, hopeloos achterhaald zijn, daar de samenleving op levensbeschouwelijk vlak intussen sterk evolueerde. In schril contrast met wat de Franstalige politici willen, staat de katholieke gemeenschap die nooit vragende partij is geweest. Zij is er nog steeds van overtuigd dat onderwijs en opvoeding het beste starten vanuit het geloof in het evangelie, niet om wat dan ook aan jongeren op te dringen, maar om het woord en de geest van het evangelie en de oproep tot menselijkheid en solidariteit die het inhoudt, luid te laten weerklinken. Bij die aanname huivert Franstalig België en het zucht, dat godsdienst Franstalige leerlingen wereldvreemd dreigt te maken. Een eigen uit drie delen bestaand educatief project zien ze wel zitten: 1. systematische kennismaking met de belangrijkste godsdiensten en levensbeschouwingen, 2. de praktijk van een interreligieuze dialoog en 3. de introductie van filosofie als schooldiscipline. In de praktijk komt dit neer op het invoeren van twee lessen burger-schap en filosofie waarin ruimte wordt gemaakt voor een inleiding in de godsdienstige traditie voor alle leerlingen! Maar ook dit experiment krijgt weer tegenwind.

Wat in beide landshelften niet meer zo speelt, althans niet meer zo sterk als vroeger, is de politieke incarnatie van het katholicisme. Geloof, belijdenis, rites en de Kerk verliezen aan legitimiteit en men

aanvaardt niet langer de bemoeienis van kerk en godsdienst. Zij hebben, blijkbaar behalve als het gaat om onderwijs, de mensen niets meer te bieden, en toch vindt het KO-Vlaanderen het nodig om nog meer keet te schoppen. Nadat het KO-Vlaanderen naar het Grondwettelijk Hof trok en de vernietiging verkreeg van de eindtermen van de 2de en 3de graad wil de koepel nu voor haar scholen aangepaste eindtermen in de 1ste graad! De raad van bestuur van het KO-Vlaanderen wil eigen eindtermen indienen voor de 1ste graad van het secundair onderwijs. Daarmee volgt zij de beweging van de Steiner en Freinetscholen maar ook van Koran-, Joodse en Hindoescholen die eigen leerplannen hanteren teneinde voldoende ruimte te krijgen voor eigen pedagogische, onderwijskundige en religieuze opvattingen. Als de KO-koepel zijn zin krijgt, dan zal hij zich niet langer laten leiden door wat de Vlaamse regering van de onderwijsverstrekkers verlangt, noch door wat de ouders vooral van het onderwijs verlangen. Scholen participeren weliswaar in allerlei projecten, maar er wordt vooral gestreefd naar een algemeen beleidskader waarbinnen scholen autonoom invulling kunnen geven aan hun onderwijskundig beleid. En dat betekent concreet in de context van het KO dat het zich losgemaakt wil zien van de rest van de samenleving. Dat is een welbedoelde poging om macht uit te oefenen.

Eigen (pedagogisch) perspectief eerst

Op zulke momenten lijkt de KO-koepel te willen zeggen dat het toegelaten is leraren en leerlingen in de kou te zetten. Het kost het KO blijkbaar geen enkele moeite de leerplannen (die op de eindtermen gebaseerd zijn) los te laten en leermiddelen (boeken en werkschriften) te vernietigen. Bezorgde ouders, maatschappelijk werkers en beleidsmensen vragen echter van het onderwijs om kinderen en jongeren te leren omgaan met de complexer wordende maatschappelijke context. Zij verwachten dat de school meer maatschappelijke topics in de leerplannen opneemt, mede oplossingen bedenkt en uitvoeringsplannen opstelt voor de maatschappelijke uitdagingen. Liberalen nemen dit als vanzelfsprekend aan. Kritisch denken, kunst- en cultuureducatie en burgerschap, het klinkt als muziek in de oren. Leraar en school vertrekken niet vanuit de idee van voorbeschikking maar geven de jongere alle ruimte om zelf een bestemming te zoeken.

De reactie hierop van het KO is te begrijpen, als wij rekening houden met de conventionele idee van het katholiek onderwijsgebeuren. Leerlingen zijn vrij in wat zij doen en zij mogen zelfstandig hun gang gaan, zolang tenminste hun keuze overeenkomt met het aan de school gebonden pedagogisch perspectief.

Als dit perspectief wordt vernauwd, dan, zegt de KO-koepel, hebben wij het recht te reageren en ons te verdedigen. Ik merk op dat deze opvatting niets te maken heeft met de inhoudelijkheid van de eindtermen, maar des te meer met fundamentele belangen op het vlak van kennisverwerving, wereldoriëntatie, morele keuzevaardigheid, ontwikkeling van wilskracht en individualiteit. Het KO wil met het eigen pedagogisch perspectief deze aspecten naar eigen sociale en culturele inzichten vormgeven. Hieruit volgt, en we moeten daar met recht bezorgd om zijn, dat op katholieke scholen, net als in de V.S., jongeren opgeleid worden die de grondwet, structurele maatschappelijke problemen en fundamentele (basis)kennis en begripsvorming op conservatieve wijze uitgelegd krijgen. Het beeld, in tegenstelling tot wat de KO-koepel ons voorhoudt, is gericht op het terugdraaien van het onderwijstype naar een heel klassieke soort met weinig inbreng van de leerling. Dat zijn zaken die misschien de katholieke doctrine vooruithelpen maar wij moeten dit met alle mogelijke middelen afwijzen.

Het KO lijkt duidelijk te stellen dat de stap naar het Grondwettelijk Hof niet ging om de eindtermen an sich maar wel om het spectrum waarin zijn scholen, directies en leraren functioneren. Het katholicisme is nog steeds de leidraad en naar de toekomst toe zouden wij moeten

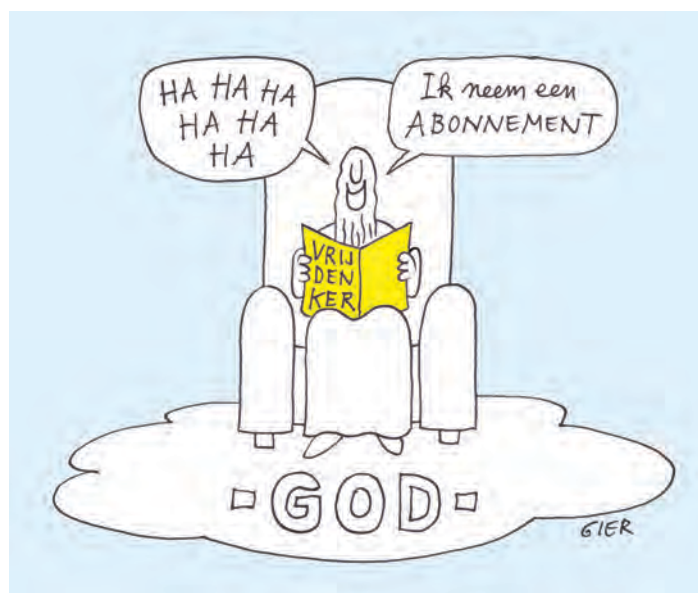
begrijpen dat, wanneer de jongeren van nu in staat zullen zijn om hun taak te vervullen, niet alleen eindtermen zullen worden tegengehouden maar ook dat vrouwen en homoseksuele koppels die gehuwd zijn, zich zorgen zouden moeten beginnen te maken. Is het de bedoeling dat reeds nu op katholieke scholen jongeren worden opgeleid die later maatregelen uitwerken die de scheiding tussen kerk en staat zullen ondergraven of het recht op anticonceptie/abortus ter discussie stellen? Hoe ver zal men gaan? Nu al vallen conservatieven de keuzevrijheid aan. De koepel van het KO heeft zichzelf in plaats van de politiek en het beleid aangewezen als beslisser inzake welk (pedagogisch) perspectief te prefereren is. Eigenlijk staat dit gelijk aan anti-choice! Ik kan mij weinig dingen voorstellen die ik enger vind...

[1] De politieke partij cd&v, voorheen CVP, opgericht in september 2001, is Christen-Democratisch en Vlaams.

[2] De CVP was een christendemocratische politieke partij en was de opvolger van het Katholiek Verbond van België. In 2001 omgevormd tot cd&v.

[3] Ben Weyts, huidig Vlaams minister van Onderwijs, Dierenwelzijn en Sport, tevens Vlaams vice minister-president.

[4] Lieven Boeve, Belgisch Katholiek theoloog en namens de Belgische Bisschoppenconferentie directeur-generaal van het KO-Vlaanderen.

Scientology troggelt geld af en verdient geen ANBI-status

door **Bart Collard**

De Scientology Kerk Amsterdam staat op de website van de Belastingdienst geregistreerd als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dat maakt donaties aan de zogenoemde kerk aftrekbaar. Pointer, het platform voor onderzoeksjournalistiek van de KRO-NCRV, legt uit: 'Wanneer iemand in de hoogste belastingsschaal zit en 1000 euro verdient, dan zou daar normaal 495 van naar de fiscus gaan. Er blijft dus maar de helft over om te schenken. Maar dankzij de ANBI-status mogen mensen die 1000 euro volledig schenken aan een instelling.'

Waarom is dit relevant? Scientology verspreidt desinformatie aan haar volgers en probeert daarmee geld van ze af te troggelen voor peperdure trainingen. Hoe kan de overheid dan erkennen dat scientology zich richt op het algemeen nut? In de woorden van de Belastingdienst: een ANBI is een instelling die 'zich nagenoeg geheel inzet voor het algemeen belang'. Welk belang?

Wat is scientology?

In 1953 richtte de Amerikaan Lafayette Ronald Hubbard scientology op. Om belastingtechnische redenen heeft het in allerlei landen de status van 'kerk' gekregen. Hubbard was een schrijver, onder andere op gebied van science fiction. Hubbard probeerde mensen in zijn fictie te doen geloven.

Marcel Hulpas en Jan Willem Nienhuys leggen in *Tussen Waarheid & Waanzin* uit waar de zogenaamde religie voor staat. De scientologen ondergaan voortdurend vormen van psychotherapie, waarbij een ladder wordt afgewerkt. De eerste stap op die ladder kost 2000 euro. Uiteindelijk wordt iemand 'clear', bevrijd van traumatische herinneringen.

Hulpas en Nienhuys: 'De cliënt kon zich nóg verder ontwikkelen tot Operating Thetan door zich ook nog te ontdoen van alle engrammen afkomstig uit zijn vorige levens, inclusief zijn levens in de vorm van aan de mens voorafgaande evolutionaire stadia. Als hij dat allemaal had gedaan, dan zou hij zich realiseren dat hij eigenlijk geen mens is maar een Thetaan, een levensvorm van elders uit het heelal. Zo'n Thetaan (...) kan zich buiten zijn lichaam verplaatsen.'

Regelmatig wordt gesteld dat 'scientologen' worden gescheiden van hun families. Het beeld dat wordt geschetst is dat van een sekte die totale controle wil hebben over haar leden. Journalist

David Miscavige (1960), "Chairman of the Board of the Religious Technology Center and ecclesiastical leader of the Scientology religion and Captain of the Sea Org", in het "geestelijk hoofdkwartier van de Kerk" in Clearwater, Florida.

Karin Spaink legt uit dat de kerk mensen ernstig beïnvloedt. 'Hoe kan het nou dat je afscheid van je familie neemt? Dat je zegt 'ik wil mijn kinderen niet meer zien'? Omdat scientology dat van je vraagt.'

Spaink lekte interne documenten van de kerk op het internet, wat leidde tot veel intimidaties tegen haar. Uittreden is zeer lastig, omdat de sekte alles van je weet doordat ze alle zogenaamde therapeutische sessies over je verleden opnemen. Het maakt leden chantabel bij gewenste uittreding.

Eigen geheime dienst

In april 2016 wijdde Rambam een uitzending aan scientology. Journalist Rinke Verkerk infiltreerde in de Amsterdamse Kerk. Uit de uitzending volgt dat bij de intake-test van alle mensen blijkt dat er problemen met die persoon zijn. Uiteindelijk volgt een intakegesprek dat dit bevestigt.

Scientology lijkt te gaan om een verdienenmodel waarbij sessie na sessie gevolgd moet worden om 'clear' te worden. Verkerk heeft zelfs een sessie met een elfjarig jongetje als sessieleider gehad. Wie 'clear' wordt hoeft geen medicatie meer te gebruiken volgens de sekte.

Actualiteitenprogramma De Vijfde Dag van de EO toonde dat scientology een eigen geheime dienst genaamd Office of Special Affairs (OSA) heeft. OSA houdt zich bezig met spionagewerkzaamheden om scientology te helpen een nieuwe beschaving te ontwikkelen. OSA

houdt zich ten minste bezig met ernstige vormen van intimidatie tegen dissidenten.

Hoge Raad in 2016: scientology is geen ANBI

In 2016 oordeelde de Hoge Raad terecht dat de Nederlandse scientology kerk in 2015 niet als algemeen nut beogende instelling' (anbi) kan worden aangemerkt. Trouw schreef: 'De Hoge Raad houdt nu in cassatie het argument in stand dat de Scientology Kerk 'bewust streeft naar het behalen van overschotten en het spekken van haar kas.'

Waarom erkent de Belastingdienst in 2022 dan plots dat toch sprake is van een instelling die nagenoeg geheel het algemene nut dient? Scientology is simpelweg een verzinsel van de fictie schrijvende auteur L. Ron Hubbard, waarin mensen zijn gaan geloven. Het is een systeem waarin een kleine groep belanghebbenden financiële winsten maakt door hulpzoekende mensen te onderdrukken. Deze mensen worden gehersenspoeld om te gaan geloven in de absurditeiten van scientology. Het toekennen van de ANBI-status is daarom volstrekt irrationeel en verwerpelijk. Inmiddels hebben enkele kranten deze berichtgeving opgepakt, maar tot op heden heeft de Belastingdienst nog niet gereageerd.

Waarom die status is toegekend blijft onduidelijk. Het lijkt wederom een voorbeeld te zijn van de Belastingdienst die haar zaken niet op orde heeft; een falen van de overheid. De Scientology Kerk troggelt met des-

Scientology Kerk aan de Wibautstraat te Amsterdam

informatie geld van mensen af en verdient geen ANBI-status.

Criminoloog en terrorismedeskundige Bart Collard – ook bestuurslid van De Vrije Gedachte – schrijft enkele keren per maand voor de website *Wynia's Week* over zijn werkterreinen. Het bovenstaande artikel is daar op 14 september 2022 verschenen, de URL is <https://www.wyniasweek.nl/scientology-troggelt-geld-af-en-verdient-geen-anbi-status/>

Aandacht voor Pieter van Woensel

door **René van Elst**

Door Simon Burgers werd de redactie geattendeerd – waarvoor dank! – op het volgende. Lale Gül, onze Vrijdenker van het Jaar, koos in De Volkskrant van 18 augustus 2022 klassiekers voor haar zomerbibliotheek. Haar eerste keus was *De Lantaarn* van Pieter van Woensel (1747–1808). Enkele passages uit wat zij daarover schrijft:

"Pieter van Woensel is een eigenaardige schrijver uit de 18de eeuw met wie ik kennismakte tijdens mijn studie Nederlands aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Arts, geheim agent, schrijver, kritisch denker en wereldreiziger: hij was het allemaal. Zijn tegendraadse denken, gecombineerd met een groot schrijftalent, leverde teksten op waarin Van Woensel het Nederlandse volk ongezoeten de waarheid vertelde."

"De auteur houdt een geestig pleidooi voor scepsis (...). Er zijn

sinds 1600 maar 8.000 boeken geschreven, klaagt hij; (...) Van de 8.000 boeken gaan er 6.000 over God, dus die kun je afschrijven want die zijn totaal zinloos."

"*De lantaarn* was een poging licht te brengen in het duister van de Nederlandse samenleving door moderne onderwerpen aan te snijden als echtscheiding, voorbedragsmiddelen en de vraag of Nederland wel geschikt was voor een democratisch bestel. (...) Ook op het gebied van religiekritiek was Pieter van Woensel een te bewonderen visionair, nog vóór Multatuli. Ik hoop daarom dat er binnenkort een Pieter van Woensel-leerstoel komt."

De Lantaarn is te lezen en downloaden op de website DBNL. Het is geschreven onder het pseudoniem Amurath-Effendi. Ook Van Woensels *Aanteekeningen, gehouden op eene reize door Turkeyen, Natoliën,*

de Krim en Rusland in de jaren 1784-89 zijn op DBNL te vinden.

Meer bijzonderheden over Van Woensel vindt u op de website van Taco Tichelaar (<https://tacotichelaar.nl/wordpress/nl/biografie/pieter-van-woensel/>) en op Wikipedia (onder 'Pieter van Woensel (arts)').

Van Simon Burgers publiceerden wij in De Vrijdenker 2012-09 een artikel waarin hij pleitte voor een eerbetoon aan de naar zijn zeggen ten onrechte vergeten Van Woensel. Het lijkt ons een goed moment om de nagedachtenis aan Van Woensel weer op te frissen door Burgers' artikel hieronder opnieuw af te drukken. (Aan het slot stelt Burgers voor om een straat naar Pieter van Woensel te noemen; Google kan ook nu nog geen straat, laan, plein of steeg met die naam vinden. Naar een boulevard of rotonde heb ik niet gezocht.)

Een straat voor Pieter van Woensel

door **Simon Burgers**

Zo'n 200 jaar geleden stelde de Nederlandse arts en literator Pieter van Woensel een tabel op, waarin hij met exacte getalletjes aangaf hoeveel we moeten geloven van alles wat ons wordt verteld:

"De verstandigste partij zal altoos zijn en blijven te geloven:
 Van alle gewone dingen: 7/8
 Van alle gewone dingen, die lang geleden, of op een grote afstand gebeurd zijn, niet meer dan: 3/4
 Van alle buitengewone zaken, die in onze kring, en in onze leeftijd gebeuren: 1/8
 Van dezelve, gebeurd op een grote afstand van plaats of tijd: 1/16
 Van 't nieuwe wonderbare: 1/100
 Van 't oude wonderbare: 0"

Van Woensel (1747-1808) genoot in zijn tijd enige bekendheid als schrijver van dikke reisboeken en van de vijf afleveringen van *De Lantaarn*, een almanak met artikelen over uiteenlopende onderwerpen, die hij zelf van illustraties voorzag. Tegenwoordig wordt zijn werk praktisch niet meer gelezen; het is trouwens voor het grootste deel onverkrijgbaar.

Het zal de moderne lezer frapperen wat voor een onbevooroordeelde, nuchtere visie Van Woensel had op allerlei zaken en hoe scherp hij die kon verwoorden. Over onverdraagzaamheid op godsdienstig gebied zegt hij:

"Niet tevreden de daden van anderen te fatsoeneren naar onze grilligheden, wil onze verwaandheid anderen met geweld in onze denkwijze overhalen, dat is heersen over 't geen de natuur tolvrij maakte, over hun meningen. Dit is bijzonder 't zwak der geestelijken. (...) De aanhangers van Moses, J.C. en Mahomed zijn er bitter mee behept geweest. (...) Even als niemand zijn buurman aan tafel zuur aanziet, omdat hij saus- en geen water-vis eet, evenzo behoorde men elkander niet onvriendelijk aantezien, om enig verschil in godsdienstige meningen. En geloof mij, even onverschillig 't voor 't gestel eens gezond mans is,

Pieter van Woensel

even zo onverschillig is 't voor zijn ziel, of bij voorbeeld Kalvinus, Lutherus, Arminius of M. Simons hem de deur des hemels opent; en of hij er misschien? zonder enige portier insluipt."

Uit zijn *Rusland beschouwd* leren we zijn grote belangstelling voor feiten kennen. Naast keutelende beschrijvingen van het stadsaanzicht van St. Petersburg en dergelijke, treffen we bijvoorbeeld tal van tabellen aan met demografische en economische gegevens. Dat betekent niet dat Van Woensel alleen de belangstelling heeft van een kille boekhouder. Integendeel, hij kan zich buitengewoon opwinden over zaken die volgens hem niet door de beugel kunnen. Zo doet hij geëmotioneerd verslag van zijn discussies met Russen die de lijfeigenschap verdedigen. Hij ergert zich bijzonder aan de uitspraak dat de lijfeigenschap wel meevalt aangezien de tsaren veel te goed zouden zijn om die lijfeigenen te misbruiken. Louter het feit dat de vorst de mogelijkheid heeft de lijfeigenen te gebruiken zoals het hem goeddunkt, is volgens Van Woensel onaanvaardbaar: "In alle landen, waar het gezag des Souvereins aan geen banden ligt dan aan die van zijn braafheid, is de regering, men

mag zeggen, wat men wil, eigendunkelijk. Waar dergelijke gebruiken stand grijpen, kan men zeggen dat daar de eigendom, de eer, het leven veilig zijn? Mij dunkt, zo dit geen despotisme genaamd moet worden, men dat woord in alle talen kan uitvegen. Ik voor mij hou dezulken die er zo wat om heen praten en deze staat van zaken zoeken te bewimpelen, of voor laffe vlijers, of voor domoren, of voor mensen, stekeblind van vooringenomenheid." Dergelijke klare taal heeft Van Woensel, het zal niemand verbazen, wel eens moeilijkheden bezorgd. De Lantaarn uit 1800 werd door een verspreidingsverbod getroffen, omdat hij de Franse inval durfde te hekelen, die een einde had gemaakt aan de Republiek der Verenigde Nederlanden. In het geschrift zelf had hij al te kennen gegeven dat het nog gevaarlijker is om een militaire macht te bekritisieren die het land komt 'bevrijden', dan "zich in te laten in religieuze of politieke geschillen met de barbier, op 't ogenblik dat hij u 't haar van onder de kin gaat wegscheren, dan wel aan een jonge, welgespierde deern iets zuurs te zeggen, wanneer 't kempennetje daar staat en een natte dweil uitwingt."

Natuurlijk komen Van Woensels denkbeelden niet uit de lucht vallen. Als typische Verlichtingsfiguur is hij een kind van zijn tijd. Toch doen zijn opinies vaak verrassend modern aan. De regering diende zich verantwoordelijk te voelen voor onderwijs aan arme mensen; universitaire hoorcolleges waren zonde van de tijd; echtscheiding zou uitsluitend een zaak van de echtelieden zelf moeten zijn; wie de Turken onbeschaafd noemde, zat vol vooroordelen; de joden bevonden zich in een beklagenswaardige positie en verdienden ons medeleven – deze zaken en vele andere worden in zijn werk besproken.

Steeds is zijn benadering verstandelijk, zonder gevoelloos te zijn. Meningen die niet stoelen op een redelijke argumentatie kunnen op zijn puntig geformuleerd weerwoord rekenen. Pieter van Woensel

laat ons een levensinstelling zien die respect en belangstelling inhoudt voor feitelijke gegevens, een kritische houding ten aanzien van autoriteiten, een open oog voor de waarde van ideeën en gewoonten van andersdenkenden, kortom, een benadering van de wereld om ons heen die tegelijkertijd kritisch en to-

lerant is. Hij is een vrijdenker in de ware zin van het woord.

"Wat is 't profijtlijk de dingen uit eigen ogen te zien! Want hoe veel kijken door een bril, zonder er een op de neus te hebben, zonder 't te weten!" Dat schreef Pieter van Woensel in 1791. Hij verdient

beter dan de vergetelheid. Er zijn een Bilderdijkkade, een Rhijnvis Feithlaan, een Bellamystraat en een Van Alphenlaan – allemaal genoemd naar 18de eeuwse schrijvers die nog maar weinigen iets te zeggen hebben. Kan er niet ergens een Pieter van Woenselstraat komen?

Waarom liet god de mensheid zo lang stikken?

door **Anton van Hooff**

In 1987 hekelde Karel van het Reve god in het opstel *De ongelooflijke slechtheid van het opperwezen*: 'Onder de mensen vindt de God van joden en christenen alleen zijn evenknie in figuren van het soort Idi Amin: hij wil voortdurend opgehemeld worden, en hij haalt voortdurend gruwelijke schurkenstreken uit. Hoor je de gebeden der christenen, dan moet je wel tot de conclusie komen dat hun godsdienst tot de zogenaamde "kakodemonologieën" behoort: door bidden en smeken proberen zij hun God ertoe te brengen allerlei gruwelijke dingen niet te doen. Daarbij meten zij telkens met twee maten. Doet God iets dat hun bevalt, dan wijten zij dat aan zijn goedheid. Doet hij iets gruwelijks – er valt immers geen musje ter aarde of het is zijn uitdrukkelijke wil – dan wijten zij dat aan de ondoorgrondelijkheid van zijn raadsbesluit.'

Theodicee

Verwijten aan god betreffen meestal het toelaten van lijden in de huidige wereld. Is er nog een god na Auschwitz? Goed, volwassenen mogen dan van godswege gestraft worden voor hun zonden, maar het is toch onbegrijpelijk dat nog onschuldige kinderen moeten lijden, niet? Christelijk gelovigen hebben de reputatie van

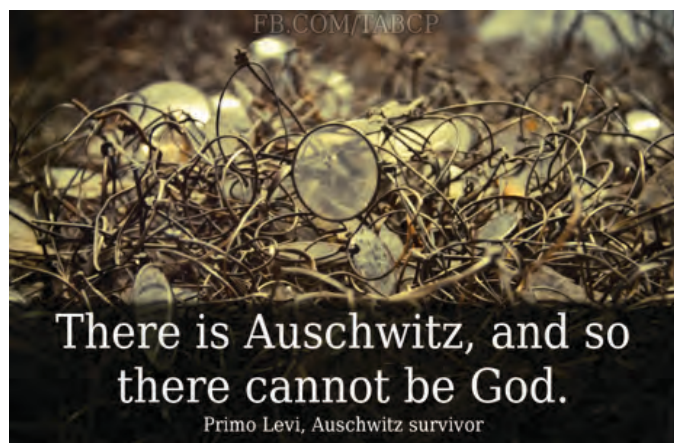
de almachtige proberen te redden door 'godsrechtvaardiging', *theodicee*, een woordgedrocht samengesteld uit het Griekse *theos*, god, en *dikè*, recht. Dat god ellende in de door hem geschapen wereld toelaat, wordt bijvoorbeeld verklaard met het leerstuk van de vrije wil: als er geen kwaad was, kon de individuele mens niet voor het goede kiezen. Deze theodicee geeft echter geen verklaring voor het lijden van wilsonbekwame kinderen.

Jezus was er al

De heidense bestrijders van het christendom Kelsos (circa 180) en Porphyrios (ca. 234–305) van het christendom spreken god aan op de onbegrijpelijke wreedheid waarmee die de mensheid voor de komst van Jezus Christus liet stikken. Want, alles goed en wel, als god dan op een gegeven moment zijn zoon in menselijke gedaante ter verlossing zond, waarom had hij er zo lang mee gewacht, vraagt Kelsos in zijn *Ware rede*. Nog scherper is de aanval van Porphyrios: alle generaties vóór de komst van de Verlosser konden niet tot het heil komen, want ze had nog geen boodschap aan de Goede Boodschap, het *Euangelion*.

De geloofsverdedigers van de tweede en derde eeuw redden zich uit de netelige kwestie door te betogen dat Gods zoon in de vorm van de Logos van het begin af aan kenbaar was geweest, althans voor hen die wilden (er)kennen. We moeten hierbij denken aan het begin van het Evangelie van Johannes: 'In het begin was het Woord (*Logos*), het Woord was bij God en God was het Woord.' De *Bijbel in Gewone Taal* (BGT) geeft, meer als verklaring dan vertaling: 'In het begin was Gods Zoon er al. Hij was bij God en hij was zelf God.' Zo denken de apologeten er ook over. In een stortvloed van argumenten, ontleend aan het Oude Testament, die we de lezer zullen besparen, proberen ze aan te tonen dat gods zoon zich bijvoorbeeld al aan Mozes manifesteerde. De betoogvoering doet denken aan wat de Islam beweert: alle vrome lieden, zoals Abraham en Mozes, waren eigenlijk al moslims.^[1]

Er waren dus al protochristenen vóór Christus in de wereld kwam, betogen de geloofsverdedigers. Augusti-

Ontleend aan de facebook-pagina van 'The Atheist's Bible Commentary'

nus geeft het verwijt dat ook Porphyrios en de zijnen maken, zo weer: ‘Als Christus zich tot de weg van het heil, genade en waarheid verklaart, en dat in hem alleen en alleen voor zielen die in hem geloven de weg voor terugkeer naar God is, wat is er dan geworden van de mensen die leefden in de vele eeuwen voordat Christus kwam?’ Rome bijvoorbeeld was in een lange opeenvolging van eeuwen onbekend met de christelijke religie. ‘Waarom dan, vraagt hij (Porphyrios), hield Hij, die de Verlosser heet, zich zo veel eeuwen verre van de wereld?’^[2] Augustinus conformeert zich aan de standaardverdediging: ‘van het begin van de schepping van het menseras werd eenieder die in Hem geloofde en op enigerlei manier Hem kende en op de vrome rechtschapen manier leefde in overeenstemming met Zijn voorschriften, ongetwijfeld door Hem gered, wanneer en waar hij ook mag hebben geleefd.’^[3] Overtuigend is deze argumentatie geenszins, want dan rijst de vraag waarom de komst van een Verlosser überhaupt nodig was (hetzelfde geldt voor profeet Mohammed).

Deed god al aan Brexit?

Maar goed, met een stortvloed van profetieën uit het Oude Testament ‘bewijzen’ de apologeten dat wie het heil van de Logos wilde kennen, alle kans daartoe had. Wie niet wilde horen, was gewoon verstokt in het kwaad. Porphyrios, die in zijn jonge jaren misschien christen was geweest, in elk geval de bijbel grondig kende, laat echter zien dat die voorzeggingen over Jezus helemaal niet op hem sloegen, maar moesten worden verklaard uit de historische context waarin de geschriften van het Oude Testament zijn ontstaan. Moderne bijbelgeleerden zijn tot hetzelfde inzicht gekomen.

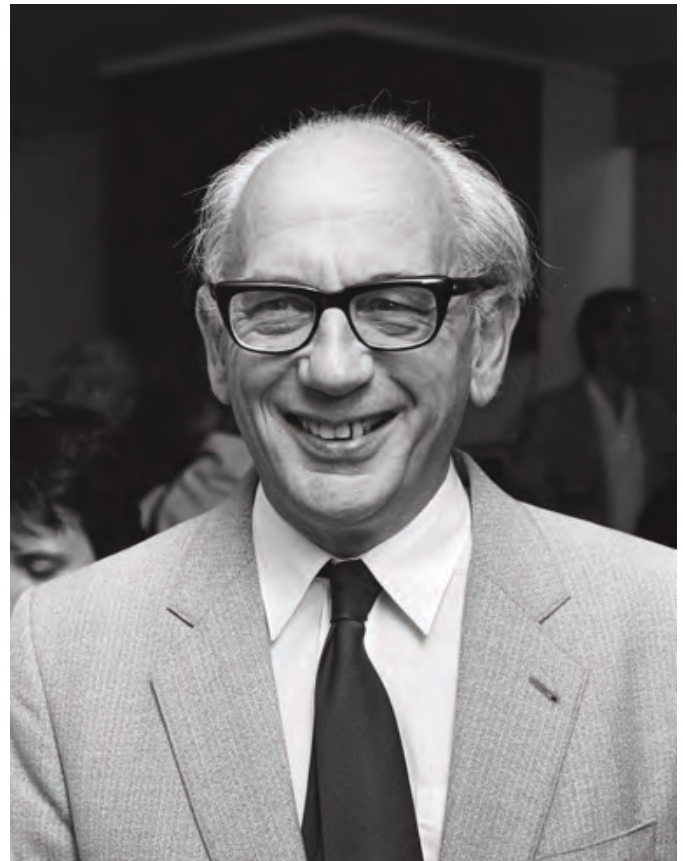
En als de bijbel dan al zo duidelijk de weg wees, zegt Porphyrios, dan konden toch alleen Joden de nog niet geboren Jezus Christus kennen? Die ‘genadige en barmhartige’ god van Adam tot Mozes en van Mozes tot Christus’ komst had hele naties onwetend van zijn wet en geboden gelaten. ‘Want ook Brittannië [...], de Schotse stammen en al de barbaren rondom tot aan de oceaan kenden Mozes en de profeten niet. Waarom was het nodig dat Hij op het allerlaatst kwam en niet voordat een onmetelijke massa mensen te gronde ging?’ Hierop heeft de Hiëronymus niets anders te zeggen dan wat ook Paulus in zijn *Brief aan de Romeinen* schreef; hij wist het niet. Zijn correspondent moest maar vertrouwen op Gods kennis. Het was en bleef dus een mysterie.^[4]

Gregorios van Nyssa (ca. 335–na 394) had een andere, wel zeer creatieve uitleg voor het uitstel van de verlossing door Christus: hij wachtte als ware arts volgens de regel van de geneeskunst tot het gezwel van het kwaad rijp was. Deze originele verklaring roept dan wel de nieuwe vraag op of de zondigheid net vóór Jezus’ komst inderdaad tot een kritische hoogte was gestegen.^[5]

Is god nog steeds onbegrijpelijk slecht?

Voor mijn boek *Toch won de Galileeër*, over de antieke discussie tussen heidense en christelijke intellectuelen, wilde ik ook weten hoe christenen en moslims tegenwoordig over deze kwestie denken. Uit de correspondentie met een moslimwebsite maakte ik alleen dat dat het antwoord maar aan Allah moest worden overgelaten.

Op het Refoweb schrijft dominee G. van de Groep: ‘Hoe werd men dan in het Oude Testament zalig? Kon

Karel van het Reve (Wikipedia)

dat buiten Christus om? Dat is de kern van jouw vraag. Het antwoord daarop moet zijn: nee. Nooit zal iemand buiten Christus om behouden worden. Dat geldt voor alle mensen in het Oude, maar ook in het Nieuwe Testament. Jawel, zul je zeggen, maar Christus was er nog niet in het Oude Testament. Ook dat is een misverstand. Hij was er wel. Ja sterker, heel het Oude Testament staat vol van Christus en Zijn werk. Wij zouden geen Nieuwe Testament (en ook niet Christus) gehad hebben als er geen Oude Testament was geweest. Ik kan ook zeggen: heel het Oude Testament, vanaf de val in het paradijs, is gericht op de komst van Christus.’

Er is heel wat goedgelovigheid en miskenning van de bijbelwetenschap nodig om zo verstokt Van het Reve’s *ongelooflijke slechtheid van het opperwezen* te ontkennen.

[1] Zie bijvoorbeeld de Koran, Soera 3:67: ‘Ibrahiem (=Abraham) was geen Jood, en ook geen christen, maar hij was een zuiver aanbeddende moslim.’

[2] Porphyrios fragment 81 *Tegen de christenen*, aangehaald door Augustinus, *Brieven* (Aan Deogratias, kwesties tegen de heidenen) 102,6.

[3] Augustinus, *Brieven* 102,12.

[4] Hiëronymus, *Brieven* 133,9,6: ‘Deze vraag ‘ventileert’ de gelukkig apostel in zijn brief aan de Romeinen door te schrijven dat hij het niet weet en overlaat aan Gods kennis (Quam quaestionem beatus Apostolus ad Romanos scribens, prudētissime ventilat, ignorans haec, et Dei concedens scientiae).’ De omvangrijke correspondentie van Hiëronymus is in een Nederlandse editie van 1472 pagina’s beschikbaar: Hiëronymus, *Brieven*, vert. Chris Tazelaar, Damon, Budel 2008.

[5] Gregorius van Nyssa, *Voordrachten over het gebed des Heren* (De oratione dominica orationes), p. 268 r. 31.

DE AUTEURS EN VERTALERS VAN DIT NUMMER

Harry Ansems (1945) is rechtsfilosoof en evolutionist. Hij studeerde Nederlands recht en rechtsfilosofie aan de Universiteit van Tilburg en werkte als docent rechten aan de Fontys Hogescholen.

Andrew Bradley (New Haven, Connecticut, V.S. 1986) woont in Atlanta, Georgia, V.S. en is freelance writer voor Mrs. Betty Bowers; hij schreef drie boeken.

Simon Burgers (Den Haag 1958) is neerlandicus en componist. Samen met zijn dochter Laura (ook lid van de vrijdenkers) publiceerde hij o.m. de jeugdroman 'Copycat'.

Bart Collard (1988) heeft een master Opsporingscriminologie (NL) en een master Contraterrorisme (Israël) afgerond. Hij schrijft over ecohumanistische onderwerpen. Werkt aan de Universiteit Leiden aan een proefschrift over terrorisme en religie. Sinds 2022 bestuurslid van De Vrije Gedachte.

René van Elst (Amsterdam 1950) is gepensioneerd Human Resources medewerker, studeerde sociologie en (deels) rechten, was hoofd- en eindredacteur en opmaker van De Vrijdenker (2014-2018), thans eindredacteur, hoofdredacteur a.i.; donateur van Skepsis.

Maarten Gorter (Amstelveen 1994) is redacteur van de Vrijdenker, studeert Staatsrecht en is autodidactisch student op het gebied van geschiedenis en politiek, is actief in de Vereniging Historisch Amstelveen en ondersteunt activiteiten voor ouderen met dementie.

Anton van Hooff (Den Haag 1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redactielid van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte. Zijn nieuwste boek heet *Tirannenmoord, Van Caesar tot Hitler*.

Joseph Hugh McKenna, PhD (64) is hooftdocent geschiedenis van religieus gedachtegoed aan de Universiteit van Californië te Irvine, V.S..

Kenneth van Oost (België 1960) is internationaal werkzaam geweest in de logistiek, is geïnteresseerd in o.a. progressieve politiek, de problematiek individu-collectief, memetics; is lid van de Gentse cultuurvereniging.

Herman Reimes (Beverwijk 1937) was als jongere een overtuigd christen fundamentalist. Ontkeerd tijdens zijn tewerkstelling in een psychiatrische inrichting (als gewetensbezwaarde dienstweigeraar). Werkzaam geweest als werktuigbouwkundig constructeur. Gaf na zijn veertigste regelmatig liederenrecitals als bariton. Als gepensioneerd ging hij schrijven over milieubehoud en religie en liet hij een vijftal boeken het licht zien, met als recentste *Realistisch omgaan met religie*.

Rudy Schreijnders (Amsterdam) is neerlandicus, literatuurhistoricus en auteur, vervulde communicatiefuncties en promoveerde op een proefschrift over Rudy Kousbroek in de essayistisch-humanistische traditie.

John Vink (Leiden 1950) Psychiatrie B verpleegkunde, Orthopedagogiek, 20 j. leiding Forensische Psychiatrie/SGA, eigen bedrijf filtermateriaal voor lucht en water.

De kartoens zijn van de Turnhoutse cartoonist **Gie Campo** ("Gier").

Allen hartelijk dank voor hun bijdrage(n)!

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

Uw bijdragen aan dit blad worden zeer gewaardeerd. Wij verzoeken u om bij het aanleveren met de volgende informatie en aanwijzingen rekening te houden.

- Bijdragen aan het blad worden – in verzorgd, leesbaar Nederlands – in digitale vorm aangeboden aan de hoofdredacteur op het email-adres van de Redactie.
- Als auteur bent u zelf verantwoordelijk voor de inhoud van uw werk. Buiten die verantwoordelijkheid vallen door de Redactie in het werk aangebrachte correcties.
- De Redactie noch de vereniging De Vrije Gedachte (DVG) is aansprakelijk voor plagiaat, auteursrechtenschending etc., gepleegd door auteurs.
- Het copyright op een geplaatste bijdrage blijft berusten bij de auteur; DVG is echter gerechtigd de bijdrage geheel of gedeeltelijk opnieuw te plaatsen, hetzij in het blad hetzij in een bloemlezing in boekvorm hetzij op de website of Facebookpagina.
- U verstrekt over/van uzelf enige personalia en een portretfoto die bij het werk kunnen worden afgedrukt als het om een publicatie van enige omvang gaat.
- In overleg met de Redactie kan een bijdrage desgewenst onder pseudoniem worden gepubliceerd; anonieme bijdragen worden echter niet geaccepteerd. De auteur moet voor de hoofdredacteur

bereikbaar zijn.

- Wij gaan ervan uit dat een artikel niet veel langer is dan 3000 woorden en een boekbespreking die niet diep op thema's uit het boek ingaat niet veel langer dan 1500 woorden.
- Veronderstel niet te veel voorkennis bij de lezers; vermijd technische/geleerde termen of leg ze uit.
- A.u.b. niet te veel noten; alleen eindnoten.
- Vertaal niet-Nederlandstalige teksten/citaten.
- Zorg voor een sprekende titel, die te maken heeft met het onderwerp, en voor bijpassende sub-onderwerpen met tussenkopjes.
- Een mini-samenvatting, waarin ook de belangrijkste trefwoorden voorkomen, wordt op prijs gesteld.
- Noem het hoofdonderwerp in het begin en schrijf de rest ter ondersteuning van dit onderwerp, zodat de lezer de argumentatie / illustratie en de weg naar de eventuele conclusie kan volgen.
- Spring niet via vrije associaties van de hak op de tak en haal geen dingen erbij die niet met het hoofdonderwerp te maken hebben, waardoor de lezer de weg kan kwijtraken.
- Vindt u dat een uitweiding belangrijk is ter illustratie van het hoofdthema, leg dan uit hoe.
- Lees uw stuk zelf goed na; controleer de zinsbouw en spelling, in het bijzonder van de genoemde namen. Onze dank voor uw medewerking!

De Redactie

De Vrije Gedachte

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel: het bevorderen van het vrijdenken. Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid, daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een plaatselijke of regionale kring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijgedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Bezoek onze website
devrijgedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam *pensée*, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. *La libre pensée*, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: wikipedia.org.)

strikte scheiding tussen kerk en staat – weren van indoctrinatie uit opvoeding en onderwijs – bevorderen van een kritisch onderzoekende, wetenschappelijke houding – ontmaskeren van religie, pseudowetenschap en andere waanvoorstellingen – vrijheid van expressie – respect voor de waardigheid van de mens als wezen met een eindig en eenmalig bestaan – erkenning van het volledige zelfbeschikkingsrecht van de mens over eigen lijf en leden